БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 205 (8425)
АВГУСТЫН 30
ПЯТНИЦА
1957 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Предприятинуудай шухала зорилго

Промышленность, барилга хүтэлбэрилхэ хэрэгые саашадань һайжаруулха талаар СССР-эй Верховно Соведэй VII сессиин шиидхэбэри орон доторнай бодото хэрэг дээрээ бэелүүлэгдэжэ байна. Экономическа районуудта байгуулагдаһан совнархозууд мэдэлдээ абаһан предприятинуудайнгаа үйлэдбэрие нютаг дээрэнь тодорхойгоор хүтэлбэрилжэ, доторой арга боломжонуудые дүүрэнээр хэрэглэхэ арга олгоно. Предприятинуудай хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд үйлэдбэреэ хүтэлбэрилгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болоо. Ерэхэ 1958 оной хүдэлмэриин түсэбүүдэй проектые зүбшэн хэлсэлгэ дээрэ ажалай бүтээсые саашадань дээшэлүүлгэдэ зорюулагдаһан үнэтэ олон дурадхал хүдэлмэришэд оруулаа.

Техническэ шэнэ дэбжэлтэ түйлажа, продукци үйлэдбэрилхэ зургаадахи табанжэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэлдэ ажалай бүтээсые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхэ гээшэ ехэ удхашанартай. Энэ шухала зорилгые бэелүүлгэ предприятинуудые үбэлэй үеын хүдэлмэридэ һайнаар бэлэдхэһэнһээ ехээр дулдыдаха байна. Юуб гэхэдэ, муу бэлэдхэлтэй предприятинуудай үйлэдбэридэ үбэлэй хүйтэнэй үедэ элдэб бэрхэшээл тохёолдодог, түсэбөө дүүргэлтэдэнь һаад ушаруулагдадаг бшуу.

Үбэлдэ бэлэдхэлые саг соонь һайнаар үнгэргэһэн предприятиин коллектив үбэлэй сагта ажалайнгаа бүтээсые зааханшье доошолуулдаггүй, түсэбөө һара, квартал бүхэндэ амжалтатайгаар дүүргэдэг. Нёдондо жэлдэ үбэлдэ бэлэдхэлэй хүдэлмэрие эртээнһээ ябуулжа, хараалһан хэмжээ-ябуулгаяа гүйсэд дүүргэһэн Улан-Удын модоной заводой хүдэлмэришэд хүйтэнэй сагта һайнаар ажаллажа гараа һэн. Хайрсаг болон бусад модон амһартануудай хабтагайнуудые хюрөөдэхэ дулаалагдамал цех бариһан байгаа. Тэндэнь 100 гаран хүн хүдэлмэрилдэг юм. Тиин урдань һарадаа 500 600 кубометр хабтагай хюрөөдэдэг һаа, тэрэнээ мүнөө 1200-1300 кубометр хүрэтэр дээшэлүүлһэн байна. Энэшье жэлдэ тус заводойхид үбэлдэ бэлэдхэлэй хүдэлмэрие муу бэшээр ябуулна. Модо складһаа урадхуулан заводто оруулха бассейнэй уһые халаажа байха бүхы түхеэрэлгэнүүд заһабарилагдаа. Мүн заводой бүхы хэрэгсэлнүүд бэлэн.

Иимэ һайн бэлэдхэлтэй предприятиин машина зэмсэгүүд хүйтэнэй үедэ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагдана, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэдэ нүлөөлнэ.

Гэхэтэй хамта, республикынгаа промышленна предприятинуудай үбэлдэ бэлэдхэлые бүхыдэнь хаража үзэхэдэ, хангалтагүй байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ олохон предприятинууд үбэлдэ муугаар бэлэдхэжэ, хүйтэнэй үедэ түлишэ, түүхэй эд гэхэ мэтэ хэрэгсэлээр дуталдахаһаа эхилээд, элдэб бэрхэшээлнүүдтэй тохёолдоһон байгаа. Тэдэ алдуугаа энэ жэлдэ дахяад дабтажа болохогүй. Үбэлдэ бэлэдхэлэй хүдэлмэрие эхилхэ сагай үни үнгэрөөд байхада, үшөө юушье хэжэ эхилээдүй предприятинууд бии байһаар. Үбэлэй хүйтэнэй эхилхэһээ урид «Механлит» заводой гол корпусай барилга дууһагдаха ёһотой байгаа. Гэбэшье, мүнгэнэйнь хүсэд үгтөөгүй дээрэһээ эндэ барилгань ехээр унжагайржа байна. Энэ байдалыень анхаралдаа абажа, Бурят-Монголой совнархоз зохихо хэмжээ абаха зэргэтэй.

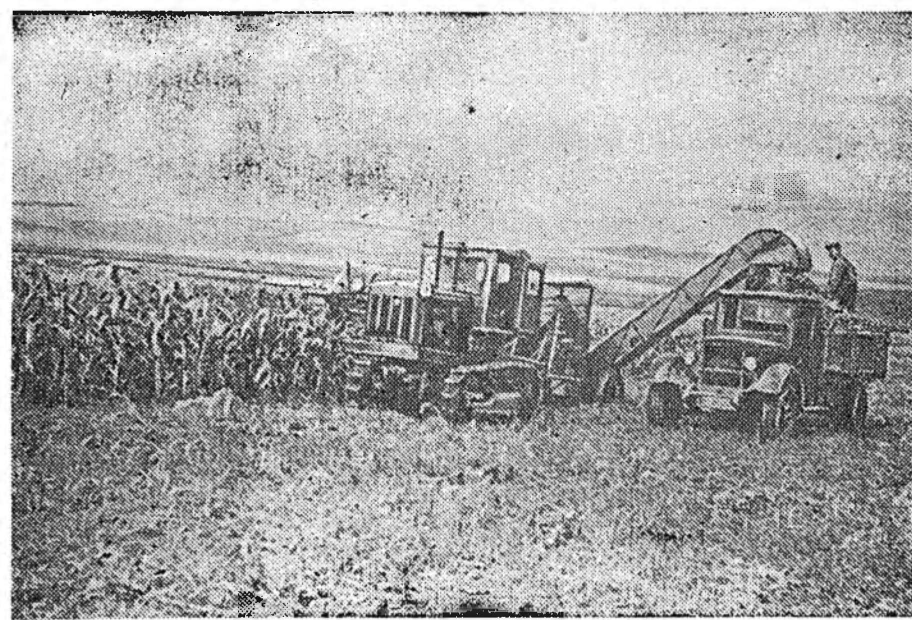
Үбэлэй үедэ илангаяа леспромхозуудай хүдэлмэридэ элдэб бэрхэшээлнүүд тохёолдодог гээшэ. Хүйтэндэ газаа хоноһон трактор, автомашина халаажа, ажалда гаратар хүдэлмэриин саг ехээр гээгдэдэг, түсэбэй дүүргэлтэдэ һаад ушардаг байна. Энээнии һайса ойлгожо байһан Итанцын, Байгалай, Черемухын леспромхозуудай хүтэлбэрилэгшэд модо бэлэдхэлэй пунктнуудта тракторнуудаа дулаан гаражда байлгахые оролдоногүй. Зарим пунктнуудтань механизм заһабарилха мастерскойнуудынь задагай зайдан байһаар.

Тэрэшэлэн нютагай промышленностиин, олзоборилгын кооперациин аймагуудтахи предприятинуудта үбэлдэ бэлэдхэл муугаар ябуулагдана. Аймагуудай партийна, советскэ органууд энэ асуудалые хүсэд хэрэгсээнэгүй.

Үбэлдэ бэлэдхэлгэ гансахан цех, мастерскойн үүдэ, сонхо заһабарилгаар хизаарлагдаха ёһогүй. Предприятинуудай үйлэдбэриин гол түхеэрэлгэнүүд, хүдэлмэришэдэй столово, гэр байра—барандаа һайнаар заһабарилагдаха зэргэтэй. Түрүүшын хүйтэнэй эхилтэр богони саг үлэбэ. Энэ үе соо үбэлдэ бэлэдхэлгээр хараалагдаһан бүхы хэмжээ-ябуулгануудаа гүйсэд дүүргэхэ тон шухала. Тиигээл һаа предприятинуудай коллективүүд хүйтэнэй сагта ямаршье һаадгүйгөөр продукци үйлэдбэрилхэ гүрэнэй түсэбые саг болзор соонь дүүргэхэ аргатай болохо байна.

Агуухэ Октябриин 40 жэлэй ойн һайндэр хүрэтэр хоёрхон һара үлэбэ. Предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна, профсоюзна организацинууд энэ алдарта һайндэрэй хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ хүдэлмэришэдые эдэбхитэйгээр хабаадалсуулха зуураа, үбэлдэ бэлэдхэлэй хүдэлмэрие түргөөр дүүргэхэ уялгатай.

СИЛОС ДАРАХА 5—5 ХОНОГОЙНГОО ГРАФИК-ДААБАРИИЕ
колхоз, совхоз бүхэн дүүргэхэ уялгатай

Мухаршэбэрэй аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо силос даралга түлэг дундаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Гурьян Харлампиевич Ревенскиин даадаг силос хуряаха комбайнын агрегадайхид кукурузын поли хуряажа ябана.

А. Кочергинэй фото.

Юунэй тулада үгтэһэн даалгабариб?

Үбһэ, солоомо, таряа талханһаа гадна, силос ехээр дарабал, үбэл хабарай сагта малдаа эдюулжэ, һү ехээр һааха, хурьгалха хонидоо хүшэ шадал һайнтайгаар ондо оруулха, түлнүүдээ гарзагүйгөөр түлжүүлхэ арга олгохонь мэдээжэ. Шэмэтэ тэжээлэй һайн байһаниие ойлгоһон аймагай зарим колхозууд, совхоз силос ехээр даража байна. Тус совхоз мүнөө 5 мянга гаран тонно силос даранхай. Эндэ үдэр бүри 300 тонно һайн шанартай силос дарагдахань.

Силос даралгада совхозой комбайнернууд М. Базаров, И. Днепровский, В. Зиновьев һайнаар ажаллана. Эндэ зелёнкоор, элдэб ногоогоор силос дарагдадаг. Һаядаа капустаар, турнепсээр, хартаабхын эшээр силос дарагдахань.

Мүн «Улаан Ярууна» колхоз энэ жэлдэ яһала ехэ силос даража байна. Эндэ мүнөө 1400-гаад тонно силос дарагдаа. Хээрын ногоогоор, зелёнкоор силос хэнэ.

Тус колхозойхид нёдондо жэл силос болон шэмэтэ бусад тэжээлнүүдые элбэгээр бэлдэжэ абаһанай ашаар, үбэл-хабарай сагуудта үнеэдһээ һү ехээр һаагаа. Тиигэжэ мүнөө жэлдэ һү һаалгаар аймагай колхозуудай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ улаан-яруунынхид түрүүлжэ ябанхай. Силос эдиһэн үнеэнэй һүтэй байдагые, хурьгалха гү, али хурьгатай хонидой тэнхээ тамираа алдадагтүйе мэдэжэ абаһан энэ колхозойхид малдаа шэмэтэ тэжээл ехээр бэлдэхын түлөө иигэжэ оролдоно.

Совхозой, мүн ганса нэгэн колхозуудай силос яһала һайнаар даража байбашье, Яруунын аймаг бүхыдөө энэ шухала хүдэлмэрие тон муугаар ябуулжа байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Мүнөө аймагай колхозуудые бүхыдэнь абажа харахада, гансахан совхозойшье зэргэ силос дараадүй байһаар. Ворошиловай нэрэмжэтэ, «Коминтерн», «Коммунизм» колхозууд августын 20 болотор нэгэшье тонно силос дараадүй байба.

КПСС-эй обкомой тусхай тогтоолой ёһоор, партиин айком болон аймгүйсэдком силос дараха 5—5 хоногой даалгабари зохёожо, колхоз бүхэндэ эльгээһэн юм. Дээрэ дурсагдагша колхозуудай правленинүүд энээниие юунэй тулада үгтэһэн даалгабари гэжэ һананаб?

Августын 15-һаа 20 болотор 470 тонно силос дараха түсэбтэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз энэ үе соо оройдоо 26 тонно силос дараһан байба. Силос болгогдохо ногооной 9 модоной газарһаа зөөгдэхые мэдэжэ байгаад, колхозой хүтэлбэрилэгшэд энэ хүдэлмэридэ миил нэгэ машина табяа. Мүн «Путь социализма» колхоз 470 тонно силос дараха даалгабаритай аад, һүүлэй 5 хоног соо оройдоо 32 тонно дараа. Партиин айкомһоо, аймгүйсэдкомһоо эльгээгдэһэн даалгабариие юундэ дүүргэнэгүйбта? гэжэ нүхэр Цыдыповһээ асуухада, «силос дараха нүхэгүйбди» гэжэ харюусана. Теэд, энээнэй түлөө хэн зэмэтэй гээшэб? Хэрбээ нүхэ, траншейнүүдые малтажа шадаагүй һаа, мүнөө малтаадшье дарахада болохо байгаа.

Тэрэшэлэн «Победа» колхозойхид силос ехээр дараха гүйсэд арга боломжотой. Эндэ зелёнкошье ехэ, сабшалангай ногооншье һайн, 50 гаран гектарай пааданха бии. Тиигэбэшье, силос дарагданагүй. Силос дараха 5 хоногойнгоо даалгабариие миил 5 процент дүүргээ.

Аймагай колхозуудта силос юундэ дарагданагүйб, 5—5 хоногой даалгабари юундэ дүүргэгдэнэгүйб гэхэдэ, партиин айком болон аймгүйсэдкомой зүгһөө хиналта шалгалта, эрилтэ һула, тус хүдэлмэридэ хүнүүд болон мори унаа, машина техникэ багаар табигдаа. Аймагай партийна, советскэ органуудай хүтэлбэрилэгшэд колхозуудта даалгабари эльгээгээд, һанаагаа амаршоо.

Һүүлэй үедэ бороогой ороходонь, силос ехээр даража абаха хэрэгтэй байгаа. Тиихэ арга боломжошье бии байгаа. Теэд энээн тушаа зохихо анхарал табигданагүй.

Я. Максимов.

Онол аргань олдоо

Намарай үдхэн хулһалиг, ожорһо ногоое косилкаар сабшахада мори унаанда хүндэ байдаг, мүн косилкын хажуурай эри халаан соогоо хүрэдэггүй, сагтаа мохооржо, даасагүй болодог юм. Тиимэһээ ажалай бүтээсэ бага, шанаршье муу болоно.

Иихэдэнь яалтайб? Евсей Борисов 16 жэл соо косилкашан ябаха зуураа, ажалай бүтээсэ ехэ болгохын түлөө нилээд ехэ оролдолго гаргаһан байгаа. Тиин мүнөө жэлдэл һанаһанаа хүсэлдүүлбэ. Косилкынгаа мэлигэр эритэй хажуурай пластинкануудай орондо комбайнда хэрэглэгдэдэг хажуурай адаряатай пластинкануудые һуулгаба. Тэрэнь даасаараа бүри һайн, намагай үбһэ ногооe 3—4 сантиметр доогуур таһална. Гадна, хажуурын сезон соо хурсадагдангүй, сабшаха бүрэ хажуурайнь эри зүндөө хурса боложо ябана.

Энэ арга хэрэглэһэнэйнгээ ашаар нүхэр Борисов мори унаагаа һэлгэнгүйгөөр үдэртөө 5—6 гектар сабшадаг болобо. Хамта 18 үдэр соо 90 гаран гектар ожорһо, үбһэ ногоо сабшаа. Тэрэнэй жэшээгээр тус колхозой косилкашан нүхэр Артем Калашников энэ арга хэрэглэдэг болобо.

Уралан нарижуулагшын иимэ аргые бэшэ косилкашадшье дэмжэхэ бэзэ.

Т. Гармаев,
манай корр.

Хүдэлмэрилэгшэдэй, албахаагшадай туһаламжа

Һүүлэй хоёр—гурбан хоног соо Байкало-Кударын аймагай предприятинуудай, эмхи зургаануудай хоёр зуу гаран хүдэлмэришэд, албахаагшад колхозуудта гаража, силос даралгадань туһалаа.

Тэдэнэй эдэбхитэй туһаламжын ашаар Байкало-Кударын аймагай колхозууд һүүлэй гурбан үдэр мянга гаран тонно силос дараба. Олзоборилгын артелиин хүдэлмэришэд илангаяа эмхитэй, габшагайгаар хүдэлөө.

ТАРЯАНАЙ ТООГ ДЭЭРЭХИ ХҮДЭЛМЭРИ ХҮНГЭДХЭГДЭБЭ

1956 ондо Яруунын совхоз таряа хатааха, сэбэрлэхэ, ашаха, буулгаха түхеэрэлгэнүүдтэй хэдэн тоогуудые түхеэрээшье һаа, комбайнһаа гараһан таряае саг болзортонь хатаажа, сэбэрлэжэ үрдидэггүй байһан юм. Иигэжэ гүрэндэ таряа тушаалга удаараһан, обоолоотой зарим таряан гутаһан байна.

Тиибэшье, тусхайгаар түхеэрэгдэһэн тоогууд дээрэ комбайнуудһаа ерэжэ байһан таряае саг дары хатаагаад, сэбэрлээд, гаргажа байха арга бии. Зүгөөр бүхы хүдэлмэриие бодомжотой һайнаар, комплексноор оньһожоруулан ябуулха хэрэгтэй. Хэрбээ таряа сэбэрлэхэ, хатааха машинануудые комплексноор хэрэглээ һаа, хүдэлмэри хүнгэржэ, түргэдэжэ үгэхэ юм.

Урда жэлнүүдэй алдуу дуутуунуудые хараадаа абан, совхозой хүтэлбэрилэгшэд мүнөө жэлдэ таряанайнгаа тоогуудай хүдэлмэриие үндэһөөрнь һайжаруулха, ургасаяа бодомжотойгоор хуряаха гэжэ шиидээ.

Совхозой хоёрдохи фермэдэ тодхогдоһон СЗС-2 ВИМ гэжэ орооһо хатааха машинын агрегадай хүдэлмэритэй танилсая. Таряа хатааха энэ машинын хажууда ВС-2 гэжэ веялко-сортировко, 3 элеватор, зернопульт, таряа тээхэ, таряа сэбэрлэхэ «ОСМ-ЗУ» гэхэ мэтын машинанууд тодхогдонхой.

Эдэ машинануудай хайшан гээд, алиниинь хаанаа байдаг тухайнь дундахи зураг дээрэ харуулагдана. Тэрэшэлэн энэ агрегадта таряан хайшан гэжэ хатаагдадаг, сэбэрлэгдэдэг тухайнь харуулагдана.

Комбайнһаа ерэһэн нойтон таряан автошэгнүүрнүүд дээрэ шэгнэгдээд, цементээр жэлэгдэһэн талмай дээрэ түрүүн буулгагдадаг юм. Эндэһээ зернопультаар сэбэрлэгдэн, саашаа хушалтатай сарай худар, дундаа нүхэтэй (бункертай) талмай дээрэ шэдэгдэнэ. Тэрэ ехэ бункер руу гү, али нүхэн руу таряан ороод, саашаа гоожожо, элеватор руу ороно. Таряан тэндэһээн сэбэрлэгдээд, сушилкын бункерта орожо, тэндэһээн бүри дээдэ сушилкын бункерта ошодог.

Тэндээ орооһон хатаагдажа, һүүлээрнь хүргэгдэнэ. Иигэжэ таряае конвейерээр нэгэ дахин ябуулан сушилка соо оруулжа хатаахада шииг нойтонь 6 процентээр бага болодог юм. Зүгөөр Ярууна нютагта бороон ехээр ородог тула таряае үшөө нэгэ дахин иигэжэ конвейерээр ябуулан хатааха хэрэгтэй болодог. Энээнэй тулада совхозой таряанай тоогууд дээрэ мүнөө жэл таряа сэбэрлэхэ, хатааха хошоод агрегадууд зэргэ хүдэлгэгдэхэ болоно. Нэгэдэхи сушилкаһаа гараһан таряан гурбадахи элеватораар хоёрдохи сушилкын бункер руу гоожуулагдана. Тиигээд таряа 5-дахи элеватор соо хатаагдаад, хоёрдохёо сэбэрлэгдэнэ. Тэндэһээ сэбэрлэгдэһэн таряан 5 тонын багтаамжатай бункер соо оруулагдадаг. Энэ бункер ашаанай машинын ерэжэ, зогсоод байхада кузовтайнь адли үндэр юм. Тиимэһээ орооһо тээхэдэ таарамжатай байна. Энэ бункер сооһоо таряае машинада ашажа, сэхэ бэлэдхэлэй пунктда абаашахада хамаагүй. Хэрбээ үрэһэнэй таряан байгаа һаань, «ОСМ-ЗУ» гэжэ машинаар сэбэрлэхэдэ болохо.

Хэрбээ таряан хуурайшаг байжа, хоёр дахин хатааһанай хэрэггүй байгаа һаань, хоёр сушилкада таряа зэргэ хатаажа байхада хамаагүй. Энээнэй тулада хоёрдохи элеваторһаа хажуу тээшээ гараһан нэгэ хоолой түхеэрэгдэнэ.

1 тоогойнь таряанай сушилка; 2 тоогойнь сэбэрлэгдээгүй нойтон таряа адхаха талмай; 3 тоогойнь нойтон таряа хатааха элеватор; 4 тоогойнь веялкэнүүд; 5 тоогойнь элеваторнууд; 6 тоогойнь сэбэрлэгдэһэн, хатаагдаһан таряа хэхэ бункер; 7 тоогойнь хажуу тээшээ гараһан хоолой.

Совхозой хоёрдохи фермын таряанай тоог дээрэ хушалтатай нэгэ сарай бии. Тэрэ сарай хажуудаа цементээр жэлэгдэһэн талмайтай. Тэрэ талмай дээрэ таряан наранда хатаагдадаг, үгышье һаа, зернопультаар гаргагдадаг юм. Сарайн нэгэ үзүүртэ таряа сэбэрлэхэ, хатааха агрегат байдаг, хажуудань таряанай склад.

Тэрэ сарай, мүн талмайнь хадаа таряае саг зуура байлгахын тулада түхеэрэгдэнхэй. Мүн тэрэшэлэн таряа хатааха, сэбэрлэхэ агрегадууд комбайнһаа ерэһэн бүхы таряае гаргажа хүшхэрдэггүй байна бшуу. Тиимэһээ эндэ адхагдажа байһан таряан ехэ нойтон байгаа һаа, наранда хатаагдажа, буртаг ногоотой байгаа һаа, зернопультаар сэбэрлэгдэжэ байдаг.

Иигэжэ мүнөө жэлдэ совхозойхид таряагаа саг болзортонь, шанар һайнтайгаар сэбэрлэхэ байна. Таряанай тоогууд дээрэ бүхы хүдэлмэри оньһон аргаар хэгдэхэ. Эндэ веялкэнүүдһээ гараһан элдэб үлэгдэлнүүд сарайн нэгэ хажууда тодхогдоһон хайрсагууд соо транспортёроор дамжуулагдан орожо байдаг.

И. Абзаев.

Президент Хо Ши Мин Москваһаа мордобо

Европын оронуудаар ябаһанайнгаа һүүлээр эхэ орондоо бусажа ябаһан Вьетнамай Демократическа Республикын Президент Хо Ши Мин августын 27-ной үдэшэ Москваһаа мордобо. Тэрэ хадаа Чехословаки, Польша, Германска Демократическа Республика, Венгри, Болгари, Албани, Румыни гэжэ оронуудта ошоод ерэбэ. Гэртээ бусаха замдаа Президент Хо Ши Мин Советскэ Союзай хэдэн городуудаар ябаа.

Вьетнамай Демократическа Республикын, Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар гоёогдон шэмэглэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэ Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэд суглараа.

Президент Хо Ши Миние үдэшэжэ мордохуулхын тулада нүхэд М. А. Суслов, П. Н. Поспелов, А. Н. Косыгин, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын Орлогшо М. Д. Чубинидзе, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. П. Георгадзе, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй Министрын орлогшо В. В. Кузнецов болон бусад хүнүүд ерээ.

Сугларһан хүнүүд президент Хо Ши Миние, мүн тэрээнтэй суггаа ябалсаһан хүнүүдые халуунаар үдэшэбэ. 22 час 30 минутада «ТУ-104» гэжэ реактивна самолёт агаарта дэгдэн гаража, зүүн зүг барин ниидэжэ ошоо. Вьетнамай ажалшадай партиин Центральна Комитедэй Политбюрогой гэшүүн Хоанг Ван Хоан, ДРВ-гэй культурын министр Минь Зиам болон Вьетнамһаа ерэһэн бусад айлшад ДРВ-гэй Президенттэй хамта Москваһаа мордожо ябаа.

Вьетнамай Демократическа Республикада байдаг СССР-эй элшэн сайд М. В. Зимянин, КПСС-эй ЦК-гэй таһагые даагшын орлогшо Б. П. Мирошниченко болон бусад хүнүүд ДРВ-гэй Президентые Иркутск хүрэтэр үдэшэжэ ошоо.

СССР-тэ байдаг Вьетнамай Демократическа Республикын элшэн сайд Нгуен Ван Кинь Иркустк тэрэшэлэн ниидэлсээ.

(ТАСС).

СОВЕТСКЭ БАЙГУУЛАЛТА

Совеудүүдэй хүдөө ажахын саг үргэлжын комиссинуудай хүдэлмэри улам һайжаруулха

Һү, мяха, тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар Америкын Холбоото Штадуудые ойрын жэлнүүдтэ хүсэжэ гэһэн бүгэдэарадай патриотическа хүдэлөөндэ Байкало-Кударын аймагай колхознигууд, механизаторнууд эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байнхай.

Эндэхи колхозууд 1960 ондо эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ 221 центнер һү, 80,5 центнер мяха абаха гэһэн уялга абаа. Тиихэдэ аймагай түрүү колхозууд бүришье ехэ уялга абанхай. Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоз 1960 ондо эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ 100 центнер мяха, 350 центнер һү, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз 60 центнер мяха, 230 центнер һү абаха гэһэн уялга абаа юм. Энэ уялгаяа дүүргэхын тулада бүри энэ жэлдэ малайнгаа ашаг шэмые ехээр дээшэлүүлхэ гэжэ кударынхид оролдожо байнхай. Недоноо жэлтэй сасуулхада Байкало-Кударын колхозууд энэ жэлэй үнгэрһэн үе соо үнеэн бүриһөө һү һаалгаяа нилээд ехээр дээшэлүүлээ. Тиигэжэ гүрэндэ һү тушааха түсэбөө эндэхи колхозууд августын 20-до 238 процент дүүргээ. Мүнөө түсэбһөө гадуур һү тушааха уялгаяа дүүргэхэ болонхой. Үнгэрһэн 7 һара 20 хоног соо аймагай колхозууд үнеэн бүриһөө 900 гаран литр һү һаагаад байна.

Мун эбэртэ бодо мал бэлшээн таргалуулха, гахай шахаха хэрэгтэ ябала анхарал хандуулагдана. Ленинэй, Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозуудай мал адуулагшад С. А. Тугарин, Ф. И. Аташу ба бусад июль һара соо малайнгаа шэгнүүр сүүдхэ бүридэ 1050 граммһаа 1400 грамм хүртэр нэмээһэн байна. Мүн Пушкинай, Ждановай нэрэмжэтэ ба бусад колхозууд урда жэлэйхиһээ һураггүй олон гахай шахана. Эдэ бүгэдын ашаар Байкало-Кударын колхозууд мяха тушааха хахад жэлэйнгээ түсэб 110 процент дүүргээ. Мүн үндэгэ, ноохо тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргэнхэй.

Мүнөө жэлдэ урда жэлэйхиһээ һайн ороохо таряа ургуулаад, хураажа захалаа.

Түрүүшын зарим тэды эдэ амжалта туйлаха хэрэгтэ ажалшадай депутадуудай сельскэ болон аймагай Совеудүүдэй депутадууд болон хүдөө ажахын саг үргэлжын комиссинууд хубитаяа оруулаа гэжэ тэмдэглэмээр.

Ажалшадай депутадуудай Байкало-Кударын аймагай Совеудэй саг үргэлжын хүдөө ажахын комиссие депутат Н. Г. Вознесенская толгойлно. Тус комиссада депутадууд-һаалишан Тухолова, тракторист Калашников, зоотехнигууд Вампилова, Конев, депутат Сергеев оролсоно.

Энэ комисси квартал бүхэндэ хүдэлмэрингөө түсэб табижа баталдаг, тэрээн соогоо хараалһан хэмжээнүүдээ саг соонь дүүргэхэ гэжэ оролдодог байна.

Агротехническэ хэмжээ-ябуулганuудай дүүргэлтэ ба Кабанскын МТС-эй хабарай тарилгада бэлэдхэл тухай, Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо малай зунай бэлшээриин хэрээр эмхидхэгдэжэ байһан тухай, «Путь к коммунизму» колхоздо малай байрануудые, силосэнэ түхеэрэлгэнүүдые бариха түсэбэй дүүргэлтэ тухай, Ждановай нэрэмжэтэ колхозой һү һааха уялгаяа ямараар дүүргэжэ байһан тухай асуудалые тус комисси хабар зундаа зүблөөн дээрээ зүбшэн хэлсээ.

Эдэ асуудалнуудые бэлэдхэхэдээ, МТС-эй мэргэжэлтэдые хабаадуулдаг, колхозуудта ошожо шалгаад, дутагдалнуудаа усадхаха тухайнь һанамжада, малшадта заабари үгэдэг, колхозуудай, МТС-эй хүтэлбэрилэгшэдые аймсоведэй гүйсэдкомой заседани дээрэ дуудажа, тэдэнэй тоосоо шагнадаг, зохихо хэмжээ абхуулдаг байна. Удаань гүйсэдкомой заседаниин тогтоолой дүүргэлтые шалгадаг заншалтай. Жэшээлхэдэ, Сталинай нэрэмжэтэ колхоз тушаа абтаһан шиидхэбэриин дүүргэлтэ шалгахадань, гахайнгаа байра хушабашье, гахайнуудаа хүсэд зүбөөр эдээлүүлжэ, шахажа эхилээдүй байба. Тиихэдэнь тэрэ дутуye усадхаха хэмжээ абаба. Иимэ жэшээнүүд олон.

Тиибэшье, энэ комиссиин хүдэлмэридэ дутагдал бии. Түсэблэһэн зарим асуудалнуудаа саг соонь дүүргэнэгүй, сельскэ Совеудүүдэй хүдөө ажахын комиссинуудта туһа хүргэнэгүй. Аяар табан колхозтой Шергинэй сельсоведэй хүдөө ажахын саг үргэлжын комиссиин хүдэлмэридэ туһа хүргэхэ гэжэ түсэблэһэншье һаа юумэ хээгүй байха юм. Тус сельсоведэй саг үргэлжын хүдөө ажахын комисси муугаар хүдэлнэ, гээгдэдэ орһон колхозуудай ажахые өөдэнь татахын, байһан уялгануудай дүүргэлтые шалгахын тулада сельсоведэй депутадуудые хабаадуулнагүй. Мүн Кударын, Оймурай сельсоведүүдэй комиссинууд һайнаар хүдэлөөгүй байһаар.

Мүнөө үедэ Байкало-Кударын аймагай колхозууд силос даралгаар ехэ гээгдэлдэ ороод байна. Таряа амяарлан хураахын тулада түрүү аргые хойшо татаха, хэрэгсээхэгүй ябадал гаргана.

Аймсоведэй болон сельскэ Совеудүүдэй саг үргэлжын хүдөө ажахын комиссинууд эдэ дутагдалнуудые дары усадхахын түлөө бүхы депутадуудые, олониитэ колхознигууд, механизаторнуудые элсүүлхэ, һү, мяха, тоһо абалгаар Американ Холбоото Штадуудые хүсэхэ гэһэн ажалшадай патриотическа хүдэлөөн бүхы хэмжээгээр дэмжэхэ зэргэтэй.

С. Бадмаев.

КЯХТЫН СОВХОЗДО

БАРИЛГАШАДАЙ АМЖАЛТА

Хониной совхоздо үйлэдбэриин ба культурна эмхи зургаануудай байшангууд олоор баригдана. Нэгэдэхи фермынхидэй байдаг Усть-Киранда 2 квартиратай гэр, 75 эхэ гахайн байра баригдажа байнхай.

Дүрбэдэхи фермын барилгашад тугалай байра шэнэ газарта урилжа табя. Мүнөө 150 үнеэдэй байха 4 рядтай байра баригдажа байна. Барилгашад Эрдынеев, Юможапов, Цырендамбаев болон бусад үндэр бүтээсэтэ ажалаараа шалгарна.

Гурбадахи фермэдэ автомашинын шулуун гараж баригдажа дүүргэгдээ, кормокухниин байра баһал шулуугаар баригдажа эхилээ.

Совхозой барилгашад Агууехэ Октябриин һайндэрэй хүндэлэлдэ барилгынгаа түсэб болзорһоонь урид дүүргэхэ уялга абаад, эршэмтэйгээр ажалаа байнад.

СИЛОС ДАРАЛГЫН ТҮРҮҮШҮҮЛ

Нэгэдэхи фермын хүдэлмэришэд силос дараха хүдэлмэри эмхитэйгээр ябуулна. Силос даралгада 2 комбайн, 3 автомашина табигданхай. Комбайнернууд Осеев, Игумнов, жолоошод Черноярoв, Мостовской, Третьяков, хүдэлмэришэд Милюшина, Урусова, Гаврилова болон бусад үдэрэйнгөө даабари ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Тус фермынхид баһал саг соо 400 гаран тонно силос дараа.

Мүн дүрбэдэхи фермэ хээрын ногоогоор 520 тонно силос дараад байна.

ЭХЭ ГАХАЙ БҮРИҺӨӨ 26 ПОРШООНХО

Совхозой гахайшад Мухамадеева, Ипатова, Куктина жэлэй эхилхэһээ хойшо томо эхэ гахай бүриһөө 26 поршоонхо абаад, гарзагүйгөөр түлжүүлжэ байна. Совхоздо гахай шахалга һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Дунда жэшээгээр 95 килограмм шэгнүүртэй 140 гахай гүрэндэ тушаагдаа.

КОМСОМОЛШУУД-ЗАЛУУШУУЛАЙ ФЕРМЭ

Совхозой һаалиин дүрбэн фермын малшадай дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ Усть-Киранай комсомолшууд-залуушуулай фермэ түрүүлжэ ябана. Энэ фермынхид һү һаалгаяа нёдондо жэлэйхиһээ 2 дахин ехэ болгоо. 7 һара 20 хоногой туршада үнеэн бүриһөө 1400 литр һү һаагаад байна. Фермын түрүү һаалишад—комсомолшууд Е. Колодина, Г. Шульгина, эгэшэ дүүнэр Евдокия, Екатерина Черноярoванар үнеэн бүриһөө 1500—1600 литр һү һааба.

Н. Бадмаев.

НҮХЭД ХОНИШОД! 1956 онойхитой жэшэбэл, 1960 он хүрэтэр хонидойнгоо тооё колхозуудта 2 дахинһаа, совхозуудта 2,3 дахинһаа үлүүгээр олошоруулхын түлөө тэмс[illegible]

★ ★ ★

Хэнии мэхэлнэб?

Хонидые үбэл эртэ хурьгалуулхада һайн байһан тухайнь Иволгын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо нилээд хөөрэлдөөн болодог гээшэ. Мүнөө жэлдэ колхоз хамта 2500 гаран хонидые үбэл хурьгалуулха түсэбтэй юм. Эдэ хонидые барагсаан июль, август һарануудта ороондо оруулха дүүргэхэ хэрэгтэй байгаа. Тэдэ тус колхоздо хонидые ороондо оруулха хүдэлмэри муугаар ябажа байна. Августын 20-ной мэдээгээр, оройдоол 504 хонин ороондо оруулагдаад байгаа. Тэрэ гэһэнһээ хойшо 10-аад хоног үнгэрбэ. Хубилалта болоногүй. Удэртөө урдынхяараал 20—30-аад хонин үрэжүүлэгдэдэг байна.

Үнгэрэгшэ жэл энэ колхоздо хонидые ороондо оруулгын муугаар ябажа байхада аймгүйсэдкомой зүблөөн дээрэ тусхайтаар хөөрэлдэжэ, зохихо хэмжээ абтаа һэн. Тиигэжэ нёдондо колхоз хэлүүлхын һайгаар 1300 гаран үбэлэй хурьгадые абаһан юм. Мүнөө жэлдэ энэ колхоздо хонидой ороондо муугаар орожо байһан тухай асуудал аймгүйсэдкомой заседани дээрэ баһа тавигдаа. Тиихэдэ июль һарын хуушаар колхозой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Бальжиев «иигэжэ хонидоо ороондо оруулжа захалхамнай, август һара гаратар 600 толгой һубай хонидые үрэжүүлхэбди» гэжэ аймагай хүтэлбэрилэгшэдые найдуулаа һэн. Тэдэ тэрэ найдуулгаа дүүргэнэгүй. Мүнөө 370 гаран лэ хонид үрэжүүлэгдээд байна.

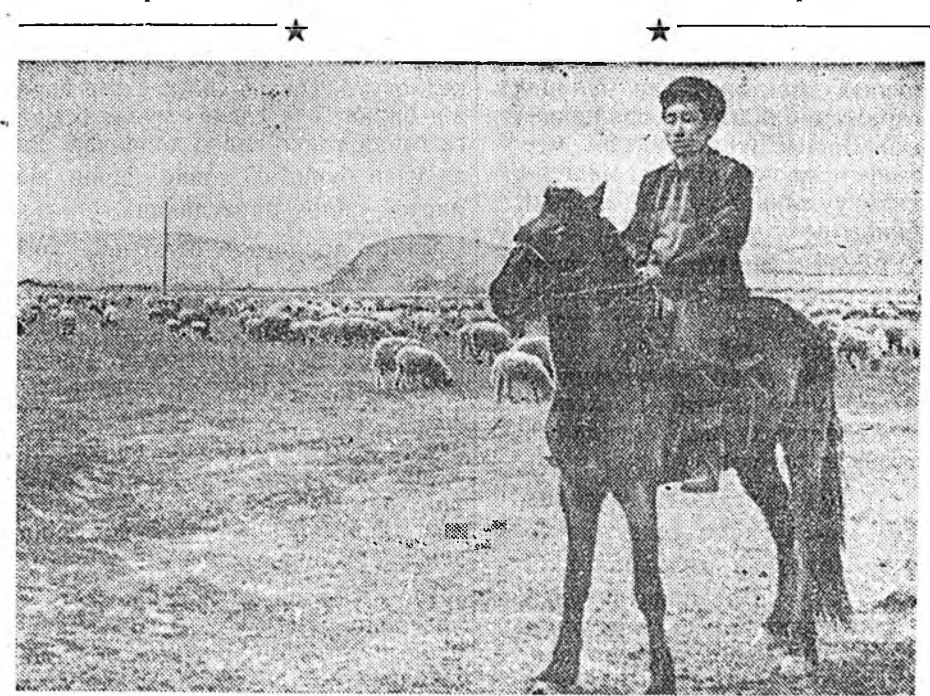
Зоотехнигүй дээрэһээ хонидоо удаанаар ороондо оруулнабди гэжэ энэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд шалтаг баридаг байгаа. Тэдэ нэгэ мэргэжэлтынгээ хүндэтэй шалтагаанаар амаралтанда гарахада, энэ колхозойхид хонидоо ороондо оруулангүй, тиигэжэ хурьгадые абангүй байхань гээшэ гү?

Үнэндөө үбэл хурьгадые абаха дулаан һайн байрагүйһөө болоно энэ колхозойхид мүнөө хонидоо ороондо оруулангүй, шалтаг тавяад, саг үнгэргэжэ байна гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Иигэжэ байхадаа тус колхозой хүтэлбэрилэгшэд өөһэдыгөөл мэхэлнэ гээшэ. Хэрбээ мүнөө намар эртэ байдалаа хонидоо ороондо оруулжа шадаагүй һаа, ерэхэ жэлдэ баһал хабар орой болоһон хонид, хурьгалан урдынхяараа элдэб бэрхэшээлнүүдые үзэхэнь. Хабарай орой хурьгадай ехэнхидэ олоороо гарзалдаг байһан тухай, мүн хонидые орой хурьгалуулхада бусад элдэб дутагдалнуудай үзэгдэдэг тухай хэлэхэдэшье яахаб.

Гэхэтэй хамта, энэ колхоздо мүнөө жэл хони үсхэбэрилхэ түсэбэй дүүргэгдэнгүй үлэшэһэн тухай хэлэхэ хэрэгтэй. Мүнөө жэлдэ хонидой тоо толгой недондонойхиһоо оройдоол 20-ёод процент олошоржо, хони үсхэбэрилхэ түсэб 97 процент дүүргэгдээ юм. 100 эхэ хонин бүриһөө 75 хурьган абтажа, 70 гаранинь түлжүүлэгдээ. Мүн ноохо хайшалалгашье мүртэйгөөр дээшэлэнэгүй.

Тиимэһээ энэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд хонин ажалда хам оролсожо, түл олоор абахын, хонидойнгоо үүлтэрые түргэнөөр һайжаруулхын түлөө оролдохо ёһотой.

С. Борхонов.

Зэдын аймагай «Октябрь» колхозой хонишон Дмитрий Ринчинович Банзаров хони үсхэбэрилгэдэ габьяата ажалаараа шалгарһанай түлөө БМАССР-эй Верховно Совеэдэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Банзаров хонидоо адуулжа ябана.

А. Мантаевай фото.

Олзотой ажалаа хүгжөөбэ

Заиграйн аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхоз үнгэрэгшэ жэл[illegible] лотор хонин ажалдаа хүсэд ан[illegible] ралаа табидаггүй байгаа. 1956 [illegible] колхоз 100 эхэ хонин бүриһөө [illegible] доо 60 хурьга абаһан, биратай [illegible] һо хайшалаагүй һэн. Һүүлэй [illegible] тус колхозой правлени, парти[illegible] эхин организаци хонин ажалаа[illegible] зо доходтой болгохын түлөө [illegible] жээнүүдые хараалһан байна. [illegible] түрүүн үнэн сэхэ колхозниг[illegible] партиин гэшүүдые хонин аж[illegible] эльгээһэн, хонишодой дунда со[illegible] листическэ мүрысөө үргэнөөр д[illegible] гэрүүлһэн байха юм. Тиигэжэ [illegible] жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө [illegible] хурьган абтажа, гарзагүйгөөр т[illegible] жүүлэгдэһэн, хонин бүриһөө 3[illegible] грамм ноохон хайшалагдаһан, [illegible] нин ажалнааородог олзо нёдон[illegible] нохидо орходоо хоёр дахин ех[illegible] лоһон байна.

А, П. Савельевэй бригада 100 [illegible] хонин бүриһөө 110 хурьга аб[illegible] дунда зэргээр хонин бүриһөө 4[illegible] грамм нооһо хайшалжа, мүрыс[illegible] дэ түрүү һуури эзэлһэн байна [illegible] хэр Савельев һайн ажалайнга[illegible] лөө БМАССР-эй Верховно Сове[illegible] Президиумэй Хүндэлэлэй грам[illegible] да хүртөө, үнэтэ бэлэг абаа. [illegible] колхозой правлени нүхэр Саве[illegible] вые 1000 түхэриг оор шагнаа. М[illegible] сөөндэ хоёрдохи һуури эзэлһэн [illegible] нишон Мурккина дааража байһан [illegible] һургэр эрье хонидоо бүрин бүт[illegible] ондо оруулжа, хонин бүриһөө [illegible] грамм нооһо хайшалаа.

И. Филипп[illegible]

2 миллион 400 мянган түхэриг олзо

Хонин ажал хүгжөөлгөөр Агуу[illegible] Октябриин 40-дэхи ойн хүндэл[illegible] абаһан уялгаяа Курумканай а[illegible] гай колхозууд амжалтатайгаар [illegible] лүүлжэ байна. Эндэхи колхоз[illegible] мүнөө жэл хонидтоо харууһа [illegible] наар эмхидхэжэ, нёдондонойх[illegible] 1,5 дахин ехэ нооһон абаад, н[illegible] тушааха жэлэйнгээ түсэбые [illegible] зорһоонь урид 125 процент дүү[illegible] Хамта дээрээ 2100 центнер, [illegible] шанартай нооһон гүрэндэ туш[illegible] даа.

Дыренэй сомоной Ленинэй нэр[illegible] жэтэ колхозой хонишод иланг[illegible] ехэ ажалаа туйлаа. Эндэ түсэб[illegible] хараалагдаһан 3 килограмм [illegible] граммай орондо, хонин бүр[illegible] дунда жэшээгээр 5 килограмм [illegible] грамм нооһон хайшалагдаа. [illegible] колхоз 560 центнер нооһо гүр[illegible] тушаажа, 2 миллион 400 мянга[illegible] хэриг олзо оруулба. Түрүү [illegible] шод Ю. Дондупова, С. Никола[illegible] С. Цыденова болон бусад но[illegible] ехээр хайшалһанайнгаа түлөө [illegible] мэлтэ түлбэри болгон 30 мянга[illegible] ран түхэриг мүнгэ абаа.

Д. Колмако[illegible]

Түрүү дүршэл тухай

Оролдожо ажаллахадаа олон хурьга абана

Дүрбэ-табан жэлэй саада тэр Сэлэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхоздо хонид үдэсэгүй байһан юм. Үбэл, хабарай сагта хони хурьгад олоороо үхэдэг байгаа. Гол шалтагааниинь хадаа отарануудта дүршэлтэй хүнүүд хүдэлдэггүй һэн.

Ниитын ажал хүдэлмэри тухай ходоодо һанаагаа зобожо байдаг Цырен үбгэн энээн тухай нилээд бодолгото болодог, ушар шалтагааниинь ойлгожо абахаяа оролдодог байба. Тиигээд нэгэтэ хонишон болохо дуратай байһан тухайгаа колхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ дуулгаһан байха юм. Тиигэжэ Цырен Цыдендоржиевтанай бүлэ дүрбэн жэлэй саада тэр колхозой эхэ хонидой нэгэ отарые даажа абаа һэн. Һаһаараа мал хаража, малай хойноһоо ябаһаншье һаа, хэдэн зуун толгой хони даажа абаад байхадаа, Цыдендоржиевтан түрүүшээр нилээд тэбдэһэн, хонидой олоороо хурьгалжа захалхада тухашарһан байгаа. Тиибэшье, ажалша бэрхэ үбгэн зарим үедэ унтаха нойргүй тооной хүдэлмэрилжэ, түрүүшын жэлдэ абаһан хурьгадаа үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлһэн, хонидоо тэнхэ тамир һайнтайгаар ногоон дээрэ гаргаһан байна. Түрүүшынгээ жэлдэ түл абалгаараа, нооһо хайшалалгараа колхозой хонишодой дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ түрүүлжэ гараа һэн. Хойто жэлнүүдтэншье ходо һайн жэшээ харуулдаг байгаа. «Нёдондо 550 гаран хони хаража байгаад, хамта 560 гаран хурьга абажа, үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлһэн байна. Мүнөө жэлдэ 600 эхэ хони хаража абаад, 603 хурьга абажа түлжүүлээ, шэрүүбтэр нооһотой хонин бүриһөө дунда зэргээр 2,7 килограмм нооһо хайшалаа. Шэнэ жэлэй гаратар эндэ олон хонид хэнэзэлүүлэгдэхэ.

Иигэжэ Цырен Цыдендоржиев өөрынгөө оролдосотой ажалаар колхозойнгоо хонин һүрэгые олошоруулжа, үүлтэрыень һайжаруулжа байнхай. Ниитын ажалда үнэн сэхээр хандадаг, оролдосотой бэрхэ малшан байһан хадань нүхэр Цыдендоржиевые ниитэгай зон сомонойнгоо Совеэдэй депутадта хоёрдохёо һунгаа. Зоноо этигэл найдабаридa хүртэхэдөө Цырен Цыдендоржиев бүри урма зориг орон ажаллажа байдаг. Ерэхэ жэлдэ түл бүри олоор абахын, нооһо улам ехээр хайшалхын тулада депутат-хонишон мүнөө хонидоо хүсэ ногооноо һайнаар бэлшээн таргалуулжа, үбэлэй эртын хурьга абахаар хонидые искусственна аргаар үрэжүүлжэ байна.

Энэ хонишон хамагай түрүүндэ, жэлэй дүрбэн сагта хонидоо зүбөөр, һайнаар бэлшээжэ, ходо садхалан ябуулхаяа оролдодог юм. Хурьгадһаа һаалан хонид зунай һарануудта һайнаар бэлшээгдэжэ, ороондо оролгонодо эртээнһээ бэлдэгдэгдэн байна.

— Тэнхээ тамир һайнтай хонид лэ эртэ отондо орожо, искусственна аргаар һайнаар үрэжүүлэгдэдэг, һүбайдаггүй юм,— гэжэ үбгэн хонишон хэлэдэг.

Тиимэһээ, энэ хэрэгтэ нүхэр Цыдендоржиев онсо шухала анхаралаа хандуулдаг байна. Зундаа энэ отарынхид Баруун Зөөхэй гэжэ газарта, һүүлээрнь Сэлэнгын захада ногоо һайнтай газарнуудта нүүжэ ябаад, зуһадаг юм. Зундаа отарын хонид үглөөгүүр эртэ, 4—5 часта бэлшээридэ гараад, үдэрэй халуунда хуража амараад лэ, үдэшын харанхы болотор бэлшээжэ эдеэлдэг байна. Хонидые зунайшье, үбэлэйшье сагта шадамараар бэлшээхэ гээшэ шухала удхашанартай. Үбгэн өөрөөшье, Цыбекжап хүгшэнииншье хонидые бэлшээхэ талаар ехэ дүй дүршэлтэй болонхой. Бэлшээриингээ газарнуудые саг үргэлжэ һэлгэжэ, амаруулжа байгаад, хонидоо адуулдаг юм. Үдэрэй халуунда хонид үндэр хада, добо газарнуудай оройн һэбшээ һалхитай бэлшээриинүүдтэ адуулагдаг. Халуун үдэрнүүдтэ хонидо хэдэ дахин уһалагдажа байдаг юм.

Намартаа хонид тарианай һуури дээрэ оруулагдажа бэлшээгдэдэг. Зүгөөр, поли дээрэ, илангаяа айраһан тарлатай полидо хонидоо оруулхадаа ехээр нарилха хэрэгтэй ха юм. Тиимэһээ эндэхи хонишод түрүүшээр поли дээрэ хонидоо хоёр-гурбан час тухай бэлшээгээд, талын бэлшээри дээрэ гаргажа ногоо, хагданда эдеэлүүлдэг юм. Тиигэжэ дадхаан поли дээрэ бүхэли үдэр соо бэлшээдэг болоно. Зеленкын һуури дээрэ бүри нарилха хэрэгтэй болодог. Хэрбээ зеленкын һуури дээрэ хонидые эдеэлүүлээд, һүүлээрнь уһалдаг һаа, гэмтэжэ болохо. Иигэхэгүйн тулада отарынхид хонидоо түрүүн уһалаад, зеленкын поли дээрэ гаргадаг. Иигэжэ, эндэхи хонишод зундаа абаһан хушыень тогтоожо, намар оройхон болотор хонидоо улам тарғалуулдаг байна.

Намар һайнаар таргалжа абаһан хонид хурьга хаядаггүй, хурьгалаад байхадаа һүтэй байдаг. Һүтэй хонидой хурьгадайнь һайнаар томо болохо, түлжэхэ байһаниинь мэдээжэ.

Эндэхи хонид бүхэли үбэлдөө бэлшээжэ гарадаг юм. Үбэлэй сагта хонидые бэлшээхэ гээшэ зунайхида орходоо һураггүй хүндэ байһаниинь мэдээжэ. Үбэлдөө отарынхид тэнхээ тамираа һулааруулһан хонидые байрадаа барижа, һайн тэжээлээр табижа, хүшэ абхуулдаг заншалтай. Эхэ хонид үглөөниинь үбһэ, зелёнко, шанга хүйтэнэй үедэ овёс гэхэ мэтые эдижэ дулаасаад, үглөөгүүр нарыл һайн игаажа байха үедэ бэлшээридэ гаргагдана. Тиигээд үдэшэ нара орохоһоо тээ урид байрадаа хүргэгдэдэг юм. Үбэлдөө энэ отарынхид хонидтоо нарһанай шэлбүүһэ унагаажа, үдэр бүри хонидтоо эдюулдэг. Нарһанай шэлбүүһые хонид аргагүй дуратайгаар хужарлажа эдидэг байна. Тэдэ шэлбүүһэн хонидой бэедэшэе һайн. Юундэб гэхэдэ, нарһанай шэлбүүһэндэ элдэб янзын шэмэтэ зүйлнүүд—витаминнууд элбэг байдаг ха юм.

— Нарһанай шэлбүүһэн хонидой бэеые шанга болгодог, һайн лэ тэжээл гээшэ,—гэжэ отарын хонишод хэлэлсэдэг.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Сэлэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхозой отарануудта, тэрэ тоодо Цырен Цыдендоржиевай отарада хонид үбэл эртэ хурьгалуулагдадаг боложо, түл һайнаар абтадаг болоо. Хонидые үбэл хурьгалуулхада али али талаараа һайн байһыень эндэхи хонишод һайнаар ойлгожо абаа. Хабар орой хурьгалуулһанда орходоо үбэл хурьгалһан хонид хүшэ шадалаа гээгэдэггүй байжа, хурьгаяа һайнаар тэжээнэ. Мүн үбэл эртэ байхада үбһэ тэжээл элбэг байжа, хонид эдихэ юумээр дутанагүй. Тиигэжэ үбэлэй эртын хурьгад һайнаар түлжэдэг байна.

Хонидые үбэл хурьгалуулхада үшөө юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, эртэ гараһан хурьгад ногооной ургатар томо болошоһон байжа, хабар дулааралмсаар бэлшээжэ захалдаг. Түрүүшын шэмэ һайнтай нарай ногоогоор эдиһэн хурьгад аргагүй һайнаар томо болодог. Бухэли зундаа эхэтээ хамта бэлшээжэ ябаһан хурьгад үбэл болотор хүсэд хонин боложо, дахилтын үбэлжэлгые яаншьегүйгөөр дабадаг юм.

Үбэлэй хурьгад эндэ кошарно-базова аргаар түлжүүлэгдэнэ. Энэ аргаар түлжүүлхэдэ хурьгад эхэтээ суг хамта байжа томо болодог юм. Түрүүшын 4—5 хоног соо нарай хурьгад эхэтээ үдэр һүнигүй ходо суг тусхай таһалга соо байлгадаг. Эхынь хурьгаяа һайнаар абаһан хойнонь саашаада нарай хурьгад 5—10-аараа, һүүл тээшээ 30—50-аараа суг байлгадагдаг юм. Үдэрынь хонид бэлшээридэ гаргадаад, һүниндөө хурьгатаяа хонодог.

Отарын хонишод бүри намар байхада үбэлдөө хурьгадтаа эдюулхэ зөөлэхэн үбһэ хадагалжа абадаг заншалтай. Тиигээд нарай хурьгадайгаа арбаад хоноходо тэрэ[illegible] һэнһөөн шэмхэлүүлжэ, эдюулж[illegible] халдаг байна. Хони, хурьгадай[illegible] ра тулигдэдэггүй. Зүгөөр, хана[illegible] лаараа һэрьехэгүй, һайн хуша[illegible] тай, дороһоо дулаан байгагдаг[illegible] Байра соо дэбисхэр байлгагда[illegible] Түлигдэдэггүй байрада түлжэ[illegible] хурьгадай бэень шэрхи бай[illegible] нооһониинь үдхэнөөр, һайнаар [illegible] гарадаг байна.

Мүнөө энэ отарынхид хонидоо[illegible] кусственна аргаар үрэжүүлжэ[illegible] хай. Хонидой хүшэ шадал һайн[illegible] 9 килограмм нооһо үгэдэг, цен[illegible] шахуу шэгнүүртэй хусануудай[illegible] һөөр хонид искусственна аргаар[illegible] жүүлэгдэнэ. Колхозой хусануу[illegible] нютагтаа гарһан һөөһэнэй хусан[illegible] олон. Өөһэдын хусануудһаа гарһ[illegible] хурьгад ороной бар[illegible]ун облас[illegible] нуудһаа асарагдаһануудайхида [illegible] ходоо һураггүй һэргэлэн, шэрхи [illegible] бир байдаг. Тиимэһээ эндэхи хо[illegible] шод ойрын жэлнүүдтэ имагтал[illegible] дын нарин нооһотой үүлтэртэ х[illegible] нуудай үрэһөөр хонидоо үрэжүү[illegible] дэг болохо гэжэ шиидхэнхэй.

Энэ жэлэй эхинһээ хойшо Агуу[illegible] Октябриин революциин 40 [illegible] ойн баярай һайндэртэ зорюулаг[illegible] эндэхи хонишодой дунда социал[illegible] тическэ мүрысөөн үргэнөөр д[illegible] рээ. Энэ ехэ түүхэтэ үдэрые ажа[illegible] эрхим амжалтаар угтахын тул[illegible] нүхэр Цыдендоржиевай да[illegible] байдаг отарынхид бүхы оролдо[illegible] гаргаан байна.

— Энэ ехэ баярай үдэрые н[illegible] тэй солотойгоор угтаха гэһэн т[illegible] советскэ хүн бүхэнэй досоо т[illegible] Бидэнэршье мүн лэ хаба шад[illegible] раа оролдожо байна гээшэбди,—[illegible] жа Цырен Цыдендоржиев [illegible] ханаар хөөрэнэ.

Ц. ДОНДОКО[illegible]

Тэжээл бэлэдхэгшэдые эд бараагаар хангая!

Автолавкын наймаалагша

Хориин аймагай потребсоюзай [ху]дэлмэрилэгшэд малай тэ[жээл] бэлэдхэлгэ дээрэ хүдэлжэ [бай]һан колхознигууд болон МТС-[эй] механизаторнуудые, совхозой [хүд]элмэришэдые худалдаа наймаа[гаар] элбэгээр хангахын түлөө орол[до]го яһала гаргана. Аймпотреб[сою]зай дэргэдэ автолавка, сельпо[нуу]дай дэргэдэ мори тэргэтэй нүү[дэл] наймаан эмхидхэгдэнхэй. Нүү[дэл] наймаанай хүдэлмэрилэгшэд [...] зохёогдоһон графигайнгаа [...] колхозуудай полевой стан бо[лон] малай фермэнүүдээр ябажа, [...] хэрэглэлэй эд бараа наймаал-жа наймаална. Тиихэдэ ажалай хэрэгсэл болохо хажуур сохидог алха, душэ, бүлюу болон бусад хэрэгсэл наймаалалсана.

[...] Ханда Дашинимаева нүүдэл ав[толав]када гурбадахи жэлээ наймаа[л]шаар хүдэлнэ. Урдань нүхэр Да[ши]нимаева юрын автомашинада эд [бар]агаа тээгээд наймаалдаг һэн. [Мүн]өө тусхай түхеэрэлгэтэй авто[лав]ка тэрээндэ үгтэнхэй.

[А]втолавкын наймаалагша нүхэр [Да]шинимаева сабшалан, хадалан [...]э хүдэлмэрилжэ байһан кол[хоз]нигуудай дунда хүндэтэй болон[хой] юм. «Автолавкамнай ерэбэ, [м]анадтаа ямар шэнэ эд бараа [а]рба гээшэб» гэлдэһээр тэдэнэр [...]адаг болонхой. Сай, дабһан, там[хи], зуруул гэхэ мэтээр хүдэлмэри[ш]эдые таһалдуулнагүй. Хүдэлмэ[рил]жэ байхада хубсаһа хунар ха[ра]даг ха юм. Энээниие Ханда най[маа]лагша алдангүй анхаралдаа [...]даг. Зүү, нииткэ, халааһа хэ[рэ]г бүд, оёмол бээлэй, сабхи асарна. Нүхэр Дашинимаева уялгаяа дүүргэхын тулада дайралдаһан эд бараа наймаалаад ябадаггүй, харин ажалшадай ямар эд бараа хэрэглэжэ байһаниие шэнжэлэн үзөөд удаадахяа ерэхэдээ тэдэ барааень асархые оролдодог, хүнүүдэй хэһэн захилые заатагүй дүүргэдэг байна. Автолавкань XX партсъездын, Ленинэй, Хрущевой нэрэмжэтэ колхозууд болон Хориин совхозой поли, фермэнүүдээр ябадаг юм. Автолавкын хаанашье ерэхэдэнь, тэрэниие хүнүүд баяртайгаар угтадаг.

— Ханда Дашинимаева манай хүндэтэй айлшан юм. Колхознигуудтамнай хэрэгтэй юумыень саг соонь асаржа наймаалдаг. Тиимэһээнь хүнүүд ажалһаа һаатангүйгөөр хүдэлжэ, малдаа тэжээл ехээр бэлдэхэ аргатай болоо,—гэжэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой МТФ-е даагша нүхэр Цыренжапов хөөрэнэ.

Энэ түрүү наймаалагша Октябриин һайндэрэй хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, эд бараа наймаалха һара бүриингөө түсэбые үлүүлэн дүүргэнэ. Мүнөө таряа хуряалгын эхилхэлээр тус автолавка бүри олон ажалшадые хангадаг болохонь.

Д. Колмаков.

Иимээр хандажа болохогүйл

[М]үнөө тэжээл бэлэдхэлгын түлэг[...]даа ябажа байһан, мүн таряа [ху]ряалгын эхилээд байһан үедэ [нүү]дэл наймаа үргэнөөр ябуулха [...]шэ ехэ удхашанартай болоод [бай]на. Гэбэшье, Баргажанай айм[пот]ребсоюзай хүтэлбэрилэгшэд [кол]хозуудай поли болон сабшалан [...]гуур хүдэлжэ байһан хүнүүдые [хэр]эгтэй эд бараагаарнь элбэгээр [хан]гахын түлөө оролдоногүй. Ай[маг] дотор 4 сельпо, 1 рыбкооп бии. Тэдээн сооһоо Уланай, Суво[...]инголой сельпонууд лэ нүүдэл [най]маа эмхидхээ болодог. Энэ [...] сельпогой нүүдэл наймаа эм[хи]дхэдэг хүдэлмэрилэгшэд поли [...]э гарадагшье һаа, худалдан [ав]шадай эрилтые һайнаар дүүр[гэ]жэ шаданагүй.

[А]ймпотребсоюз найман автома[ши]натай аад, мүнөө болотор нэгэ[шь]е автолавка эмхидхээгүй бай[н]а. Тэдэ машинануудайнгаа нэ[гэ]нь автолавка болгохо гүйсэд [арг]атай. Гадна, сельпонуудынь мо[р]ор зөөжэ наймаа хэхэ аргаяа [хэр]эглэнэгүй. Карл Марксын, Ста[лин]ай нэрэмжэтэ болон бусад ехэ[...] колхозуудай малай гүүртэ[...]дэ хүдэлэгшэдые һайнаар хангахын тулада эндэхи сельпонууд тус бүридөө нүүдэл автолавка эмхидхэхэ байгаа. Гэхэтэй хамта, Харлиг, Хара Уһан, Аламбург гэжэ газартахи малай фермэнүүдтэ нүүдэл наймаан тон хомор абаашагдана.

Аймпотребсоюзай правлени нүүдэл наймаа һайжаруулха зорилгоор зүблөө татажа, Уланай сельпогой түрүүлэгшэ нүхэр Эрдынеевэй тоосоо шагнаад, ехэ дутагдалнуудые элирүүлһэн байгаа. Теэд, аймпотребсоюзай зүгһөө эрилтын багаар табигдадаг дээрэһээ нүхэр Эрдынеев хүдэлмэридөө ямаршье хубилалта тус зүблөөнэй һүүлээр хээгүй байһаар. Эндэхи холын фермэнүүдэй малшадта арбаад хоногой туршада эд бараан абаашагданагүй. Тиимэһээнь малшад тамхи, зуруул, сай, сахар абахын тулада колхозой центр ошохо баатай болоно.

Баргажанай аймпотребсоюзай правлени хүдэлмэриингөө энэ дутагдалые түргөөр усадхажа, колхознигуудые үргэн хэрэглэлэй эд бараагаар элбэгээр хангадаг болохо ёһотой.

Д. Абрамов.

Үбгэдэй Совет

Ростовско область. Комсомолой Таганрогой городской комитедэй дэргэдэ эгээл үтэлһэн хүнүүдэй Совет байгуулагдаа. Россида болоһон революционно хүдэлөөндэ хабаадаһан 11 хүнһөө энэ Совет бүридэнэ. 1918 ондо сагаантанда эсэргүүсэн хэһэн Таганрогой хүдэлмэришэдэй зэбсэгтэ восстанида хабаадаһан, мүнөө пенсидэ гараһан Тихон Антонович Касьяненко энэ Соведые толгойлно.

Андреевэй нэрэмжэтэ металлургическа заводой хүдэлмэришэн һаяхан байһан Иван Емельянович Гасюк Соведэй гэшүүдэй нэгэниинь юм. Нүхэр Гасюк 1905 оной Ородой түрүүшын революцида хабаадаһан, город дотор большевигүүдэй дайшалхы дружинануудые байгуулагшадай нэгэн һэн. Мүн үни хада Ородой — Балтиин заводто хүдэлмэрилһэн, мүнөө 70 наһатай Владимир Васильевич Буруткин, урданай питерскэ хүдэлмэришэн Алексей Иванович Борухин мүн лэ иимэ алдарта замаар ябажа гараа юм.

Соведэй гэшүүд залуушуулай дунда хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулна. Залуу металлургнуудтай, комбайн баригшадтай, металлургическа техникумэй, радиотехническэ институдай һурагшадтай тэдэнэр уулзаһан байна. Агуухэ Октябриин социалистическэ революциин илахын түлөө аха зоной хэһэн тэмсэл тухай эдэ үтэлһэн коммунистнууд залуушуулда хөөрэжэ үгэнэ.

Мүн Таганрогто эгээл үтэлһэн хүнүүдһээ үшөө 10 Совет байгуулагдаа. Эдэ Соведүүд ВЛКСМ-эй Ленинскэ, Сталинска, Орджоникидзевскэ райкомуудта, мүн хэдэн заводуудай, түмэр замай узелай дэргэдэ байгуулагдаа. Революционно тулалдаануудта хабаадагшад залуушуулай дунда хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ВЛКСМ-эй Таганрогой горкомой дэргэдэхи үтэлһэн хүнүүдэй Соведэй гэшүүд һууна. Баруун гарһаа Соведэй түрүүлэгшэ Т. А. Касьяненко.

ТАСС-эй фотохронико.

Трамвайн барилгада түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлмэрилнэ

Улан-Удэ городой ажалшад трамвайн харгын барилгада эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилнэ. Предприятинуудай, эмхи зургаануудай коллективүүд ээлжээгээр гаража, линиин барилгада үдэр бүри хабаадана.

Трамвайн харгы барихын тулада тон ехэ элһэ хайр хэрэгтэй юм. Тэрээниие малтажа абаха хүдэлмэри Сэлэнгын уһанзамшад хэдэг. Газар малтадаг «ВС-3» машина Сэлэнгэ мүрэнэй эрьедэ хүдэлжэ эхилһээр үнинэй. Энэ машинын команда Агуухэ Октябриин 40-дэхи ойч һайндэрэй хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсаад, сүүдхэ соо 1700 кубометр хүрэтэр хайр малтажа гаргана. Командын гэшүүд хоёр халаанда (үдэр һүнигүй) хүдэлмэрилжэ, элһэ хайр малталгаар август һарынгаа даабариие болзорһоонь урид дүүргэбэ.

Нүхэр Серебренниковэй хүтэлбэрилдэг халаанайхид ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлхын түлөө ехээр оролдоно. Машинада элһэ тээхэ хүдэлмэридэ бульдозер һаяшагай хэрэглэгдэдэг болоо. Тэрэшэлэн нүхэр Гермашевай халаанайхид мүн һайнаар хүдэлмэрилжэ, нормоёо үлүүлэн дүүргэнэ.

Д. Балданов.

„Бурят-Монголой советскэ литературын очеркнуудые" зүбшэн хэлсэбэ

Бурят-Монголой культурые научна талаар шэнжэлхэ институдай литература болон аман зохёолой сектортэ «Бурят-Монголой советскэ литературын очеркнууд» гэжэ литературна шэнжэлэлгын суглуулбари зохёол бэшэгдээд, олониитын зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаа.

«Бурят-Монголой советскэ литературын очеркнууд» дүрбэн бүлэгтэй. Тэдэнь 1917—1955 онуудай хоорондохи 40 шахуу жэл соо Бурят-Монголой советскэ литературын хүгжэһэн замые харуулна. Эдэ очеркнуудые бэшэлгэдэ филологическа наукануудай кандидадууд: Е. Баранникова, Ц-А. Дугарнимаев, А. Тантятова, Г. Туденов болон бусад хабаадалсаа.

«Бурят-Монголой советскэ литературын очеркнууд» хоёр газарта: М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекэдэ, Бурят-Монголой культурые научна талаар шэнжэлхэ институтда зүбшэн хэлсэгдэжэ, Улан-Удын научна хүдэлмэрилэгшэд, журналистнууд болон бусад эдэбхитэйгээр хабаадалсаба.

«Байгалай толон» журналай редакциин хүдэлмэрилэгшэ, уранзохёолшо А. Бальбуров үгэ хэлэхэдээ очеркнуудай дутуу дундануудые дэлгэрэнгыгээр заажа тэмдэглээ. «Очеркнуудай эхи һууринь бараг гаар табигдаа. Гэхэ зуура, очеркнуудай оролтонь дутагдалнуудаар олон, уг зорилгоёо дүүргэжэ шадахаар бэшэ, мүн гол бүлэгүүдтэеэ һайн холбоогүйгөөр бэшэгдээтэй. 1-дэхи бүлэгтэнь уранзохёолшодой мэргэжэл шадабари багаар харуулагдана. Зохёолшодой уран мэргэжэлые харуулха гээд, муугаар оршуулагданхай шүлэгүүдые толилно. Согсололнуудынь халирхайгаар, уранзохёолнууд тушаа шэнжэлэл гүйхэнөөр хэгдэнэ» — гэжэ нүхэр Бальбуров шүүмжэлбэ.

Мүн баһа очеркнуудай оролтын дутагдалнууд тухайда научна хүдэлмэрилэгшэ Г. Н. Румянцев хэлээ.

Уранзохёолнуудые бүри һайнаар шэнжэлхэ, гүнзэгы, дэлгэрэнгы болгохо, очеркнуудые хурса, гоё хэлээр бэшэжэ уншахада ойлгосотой болгохо тухайда нүхэд П. Гуревич, Н. Найдакова хэлэһэн байна.

«Олохон уранзохёолшодой хүдэлмэринь дан ехээр сэгнэгдээ. Зарим зохёолнуудай удха тухай ехээр хэлэгдээд, шэнжэлэл багаар хэгдээ,— гэжэ Бурят-Монголой культурые научна талаар шэнжэлхэ институдай директор Ц. Цыдендамбаев шүүмжэлбэ.

«Бурят-Монголой литературадахи һайшаалта геройнууд тухай ехэ асуудалай ямараар шиидхэгдэһэн тухайда тус очеркнууд соо багаар хэлэгдэнэ. Литературада партиин хараа шугамые баримталха тухай тон үргэнөөр хэлэгдэхэ ёһотой. Мүн уранзохёолшодой өөр өөрынь нюурые, мэргэжэл шадабариень тодоор элирүүлхын тулада очеркнуудай авторнууд оролдохо ёһотой»— гэжэ партийна һургуулиин директорые һуралсалай талаарнь орлогшо А. З. Янгутова мэдүүлээ.

«Горьтойхон ажал хэһэнэй, оролдолго гаргаһанай ашаар «Бурят-Монголой советскэ литературын очеркнууд» бүтэжэ байна.

Зүбшэн хэлсэлгын үедэ ехэхэн дутагдалнууд элирүүлэгдээ, зүб шүүмжэлэлгэнүүд хэгдээ», — гэжэ КПСС-эй обкомой пропаганда, агитациин таһагые даагшын орлогшо нүхэр Ц. Цыбудеев тэмдэглэбэ.

Гадна, бэлдэгдэжэ байгаа «Бурят-Монголой советскэ литературын очеркнуудай» бусад дутагдалнууд тухайда нүхэд С. Метелица, М. Хамаганов, Н. Дамдинов, С. Ангабаев болон бусад олон нүхэд хэлээ.

«Бурят-Монголой советскэ литературын очеркнууд» гэжэ горьтойхон удхашанартай хүдэлмэри бүтэжэ байна. Эдэ очеркнууд һургуулиин багшанарта, студентнүүдтэ ехэ туһатай байхань дамжаггүй. Тиимэһээ очеркнуудые зүбшэн хэлсэхэ зүблөөн суглаанда багшанар, студентнэрые олоор хабаадуулаа һаа һайн һэн гэжэ һанагдана.

С. Ангабаев,
Б. Бадараев.

10-дахи дунда һургуулида

Шэлэй заводой саанахи наруули добын үбэрэй нарһан тужа соо Улан-Удэ городой 10-дахи дунда һургуули байдаг.

Эхилхээ байгаа һуралсалай шэнэ жэлдэ 900 гаран һурагшад тэндэ һураха юм.

Улаан бургааһан мэтээр ургажа ябааша олон эдиршүүдые эрдэм номдо һайнаар һургахын тула 10-дахи дунда һургуулиин дирекци, багшанарай коллектив ехэхэн оролдолго гаргана. Тус һургуулиин дэргэдэ томо байшан шэнээр бодожо байна. Энэнь—һуралсалай мастерскойнууд гээшэ. Эндэ токарна, слесарнэ, модо дархалха, мүн бусад мэргэжэлэй цехүүд түгэсөөр түхеэрэгдэхэ. Сентябрь һарын хуушаар эдэ мастерскойнуудта һурагшад орожо, элдэб мэргэжэл дүршэлдэ һураха юм. Тэрэшэлэн химиин, физикын, биологиин болон бусад кабинедүүд бии. Дээдэ мэргэжэлтэй 60-аад багшанар, хүмүүжүүлэгшэд тус һургуулида ажаллаха байна.

Һургуулиингаа газаагуурхиие болбосон түхэлтэй болгохын тула һургуулиин багшанар ехэхэн үүсхэл, эдэбхи гаргаа. Багшанар болон һурагшад һургуулияа тойруулжа 2200 модо һуулгаһан, сэсэг тариһан байха юм.

Эхилхээ байгаа һуралсалай шэнэ жэлдэ һургуулиин интернадта 110 үхибүүд орохо байна.

Д. Балданов.

Хэжэнгын һонинууд

[Х]удан голые үгсэһэнһөөмнай хойдардам харгын хоёр талаар да[б]ар халзан хада гүбөөнүүд бү[...]тэн малагашалдана. Тала гу[...]дайдань алиржа, ая гангын аг[...] хурса хангал анхилаад, саб[...]даан байһан үбһэ ногооной хон[...] амтантай холисолдон, хамар [...] сорьёно. Энээнэй охиндо хүсэ[...]эһэн шэнгеэр, автомашинын [...]гам хурдаар гүйхэдэнь, Худан [...]ой урасхал угаа дошхон боло[...]дли урдаһаамнай эбхэрнэ...

[...]нэл даа Хэжэнгын гол. Мүнөө [...]ай зулгы хонгор һуни тэндэхи [...]оон-ягаан хибэс дэбисхэр дээрэ [...]этэшье хоножо үзөө һаатнай, та [...] сэсэгүүдэй хоншуу хангал [...]дэтнай шэнгэжэ, хэдэн үдэр соо [...]ахагүйл. Тэрэ тунга һайхан хан[...]тай хамта, сээжэ зүрхэн соо[...]тнай:

[Х]аранхы һуниин сууряан соо [...]ялхань дуулдаа Хэжэнгын гол...
[...]эн уул дуунай аялга өөрөө [...]гидан гарахал!

[Э]ндэхи газар дайда хүбхэлзэн [...]баржа, үбһэ тарианай үрэ жэ[...]эй ургаса элбэг дэлбэгээр бол[...]оронхой. Мүнөөдэрэй Хэжэнгын [...]жам тарган болингир газарай ур[...]а тарян хэдышье һайн һаа, тэ[...] газарые эдлэдэг, тэрэ ургасые [...]ижа ургуулдаг хүнүүдынь, дүр[...]тэй, баһартай уран мэргэн кол[хоз]нигуудынь, эрдэм һургаалтай [мэр]гэжэлтэд, эмшэд, багшанарынь [...]ишье суутай, алдартай, хүндэ[...] Имагтал эдэнэй алтан гараар, [...] бодолоор, эрдэм шадабаряар [...]э нютагай газар дайда, ажахы, [...] культура жэл бүри һалбаран [...]тэжэ байдаг.

[...] заха үбгэн буурал колхозник [Мун]ко Цыренович Цыреновтэй, зоо[тех]ник Валентина Цыбикжаповна Будажаповатай колхозой түрүүлэгшэ Дондок Дашиевич Дугаровтай, эмшэн-хирург Гончикбал Намжалцыреновтэй, багша Цыбан Токтохоевич Токтохоевтой, клубые даагша комсомолец Балдан-Доржи Буянтуевтай уулзаад, хөөрэлдөөд үзэгты даа,—сагай ошоһые оройдоошье мэдэхэгүйт. Тэдэнэй хэһэн бүтээһэн хэрэг ажал, тэдэнэй бодожо ябаһан һанал бодол бүгэдын сэдьхэлые татана.

Агуухэ Октябриин 40 жэлэй алдарта ойн хүндэлэлдэ үргэнөөр дэлгэржэ байһан социалистическэ мүрысөөнэй хүсэн Хэжэнгын голоор улам эршэтэн гаража, ажалай эдэбхи улам сортоотойгоор соробхилно...

1. ҮБГЭН ХӨӨРЭБЭЛ ТҮРЫН ШЭМЭГ, ҮБҺЭН УРГАБАЛ ЮРТЭМСЫН ШЭМЭГ

Энгельсын нэрэмжэтэ колхозой центртэ үглөө эртээр хүрэжэ ерэбэбди. Бүри холоһоо харахада, жэрэгэр олон шэнэ гэрнүүд, байшан туранууд наранай туяан доро яларан һуухань гоё!

Һая гэртээ орожо,. зунай богонихон һуниин сайдамтай боложо байха үедэ. эгээл түрүүн, үглөөнэй табан час багта, нэгэ бишыхан аад, нигтаар баригдаһан шэнэ гэрэй хоолойгоор хүхэбтэр утаанай гарахадажа эхилхэнь элихэнээр нюдэндэ торобо. Зүб, даа, тэрэ түрүүлэгшын гэр байгаа.

Энэ халуун хүдэлмэриин хаһа соо колхознигууд үтэлһэн залуугүй нойр багатай болонхой. Колхозой центр дээрэ үлүү хүн харагданагүй. Хара эртээр түрүүлэгшэнь мүн лэ хээрэ тээшээ гарашанхай байба. Контородонь ороходо, хүн жорхой хүхюухэн счетовод басаган лэ сүлөөгүй шоото ярьюулан һууна. Клубшье хаалгаатай, — хамаг залуушуул баран үбһэ хуряалга дээрэ.

Эльхи голой эхиндэ оршодог Хасууртай гэжэ газарта түхеэрэгдэһэн отог-һарабшануудые тойрон, залуушуул хөөрсэгэнэнэ. Үбһэшэн отогтоо орожо байна. Гэбэшье, сабшалан дээрэ машинануудай хүнхинөөн, алтан гургалдайн шэнгэн аялга таһалданагүй. Эндэ Доржи Гончиковой бригадын тракторна агрегадууд эрхимээр ажаллажа, үдэрэйнгөө нормые үдэр бүри 110—150 процент хүрэтэр үлүүлэн дүүргэнэ.

— Үбһэнэй гараса һайн байна гү?—гэжэ гар хажууршa Дашижамсо Нимбуевһаа асуубабди.

— Хасууртайда мүнөө табан мянгаад гаран бухал табяад байнабди,—гэжэ Нимбуев, «өөһэдөө бодожо ойлгогты» гэһэн шэнги, үлэ мэдэг миһэлзэн харюусаба.

Энэ газарай ямар шадалтай байһан тухай, тэндэһээ ямар ургасын гараха тухай наяа шахаһан үбгэн луговод Мунко Цыренович Цыренов хэнһээшье үлүү мэдэнэ. «Үбгэн хөөрэбэл түрын шэмэг, үбһэн ургабал юртэмсын шэмэг» гэжэ тэрээнһээ удхатай..

— Би эндэ 250 гектар гэгшэгү, юрэдөөл тэрэ тойроной сабшалан уһалаа хүм. Тиигэжэ дунда зэргээр гектар бүриин хорёод бухал жиир гарана. Зарим һайн газарһаань табяадшье бухал гараха даа. Энэ һайн газараа би хэндэшье найдангүйгөөр, өөрөө сабшанаб,— гээд, хэн нэгэн буруушаажархина аа гү гэһэндли, эрид сэхэ хараад зогсоно.

— Та өөрөө сабшаһаар лэ гээшэ гүт?

— Аа, та хүлыемни хараад лэ, этигэл ядаба гүт? гэжэ голхорһон янзатай дуугарна.—Сабшажа байнаб. Мүнөөнһөө хүнэй гар хаража һууха бии даа. Ажалгүй байжа шададаггүйб. Нэгэшье үдэр миин һуугаа һаа, бэемни хүндэ болошодог. Харин энэ үйлөө харлаһан тэнгэри болоод байна, үбһэ һайханаар абхуулнагүй..:

Иигэжэ тэрэ үбгэн хэлэһэн бэеэрээ, хүдэлмэридөө уланхадан, саашаа тэгүүлэбэ.

— Түрүүлэгшыетнай хаанаһаа олохо гээшэб?—гэжэ хойноһоонь үрдин асуухадамнай, зуг татан зогсоод, таягаараа газар хээлэн байжа, халуунаар хөөрэбэ:

—Манай Дондок Дугаровые олохонь мүнөө хай бэрхэл байха даа. Үдэр һуниин уулзуур дээгүүр лэ ябадаг хүн гээшэ. Нэгэ харахадаш эндэ, нэгэ мэдэхэдэш тэндэ ябаха,— хаанашье үрдиһэн байдаг. Хамаг ажалаа дууһан мэдэжэ, нэгэн доро, жэгдээр, бүтэсэтэйгээр ябуулдаг, гайхалтайл бэрхэ хүн. Артелиингээ ажалай хойноһоо унан дүһан ябадаг, хара бэеэ харамнадаггүй, ёһотойл коммунист хүн!—гээд, үлүүдүүлжэрхибэгүй аабзаб гэһэн шэнги, манай урдаһаа шэртэн хаража, маһалзана.

Хүдөө нютагта партиин эльгээһэн гуша мянганай нэгэн, урдань партиин айкомой хүдэлмэрилэгшэ байһан Дондок Дашиевич Дугаровай урагшатай ажалые, үнэн зүб хүтэлбэриие колхознигууд, үбгэн залуугүй, барандаа магтана.

Дондок Дашиевые биднэр аяар хойто үдэрынь, үдэ багта арайхан олоо һэмди. Үглөөнэй табанда контородоо ерэжэ, үдэр бүриин хэрэгүүдые шиидхээд лэ, колхозойнгоо ажал дээрэ, зонойнгоо дунда гарашадаг заншалтай байба.

Нүхэр Дугаровтай хөөрэлдэхэдэ, али бүхы ажал дээрэнь тон тодорхой бодолго, тон элирхэй түсэб хараа урдамнай тобойжо гарана. Газар тарияланһаа тэды олзо оруулха, мал ажалһаа эды ашаг шэмэ абаха, тиимэ-тиимэ шэнэ барилгануудые бодхоохо гэжэ байгаад жэл-жэлээр онсолһон оршоодтой байха юм. Харин мүнөө жэлэй үнгэрһэн хахадайнь ажахын тоосоон дээрэһээ хаража үзэхэдэ, тэдэ оршоодынь бүлта зүб, баран бэелүүлэгдэхэ байһаниинь элитэ болоно.

...1960 оной эсэстэ хонидойнгоо тоо толгойе хоёр дахин олошоруулха, нооһо хайшалалгые гурба дахин ехэ болгохо;

Илангаяа үүлтэртэ хонидые олоор үсхэхэ, хонидоо хоёр жэл бүхэндэ гурба дахин хурьгалуулдаг болохо.

Мүнөө жэлдэ эхэ хонин бүридэ хоёр хахад центнер бүдүүн тэжээл, гушан килограмм буйлуулмал тэжээл, хоёр центнерһээ бага бэшэ силос бэлэдхэнэ..,

Иимэнүүд социалистическэ уялгануудые хонин ажал дээрээ абаһан байнад. Энэнь бага бэшэ уялганууд байбашье, яһала гүйсэдхэгдэмөөр, хүшэ хүрэгдэмөөр юм.

Энээниие дүүргэхын тулада үүлтэртэ түлгэ хонидой отарые абаад үзээ. Эндэ аяар Ставропольһоо асаргаһан 250 толгой үүлтэртэ зуһаг хонид бии юм. Энэ отарые дүршэлтэй хонишон Базарсада Батомункуев харууһална. Мүнөө хонидынь бараанда искусственнаар ороондо оруулагданхай, үбэлдөө түрэхэ юм. Хойто зундаа хэнзэлүүлхээр хараалагданхай. Тиигэжэ 1960 оной эсэстэ тиимэ хонидойнь тоо толгой хоёр мянга хүрэхэ ёһотой. Мүнөө жэлдэ тиимэ хонин бүриһөө дунда зэргээр таба—табан килограмм нооһон хайшалагдаа.

Хони амжалтатайгаар үсхэбэрилһэнэй түлөө, 1957 оной түрүүшын хахадай мүрысөөнэй дүнгөөр, Энгельсын нэрэмжэтэ колхоз һайнаар хүдэлмэрилөө гэжэ тэмдэглэбэ.

Хото городой үйлсэ шэнгеэр нэмжээрһэн колхозой нютагай урда үзүүрээр арбаад—хорёодоороо жэрыһэн шэнэ гэрнүүд яларна. Нэгэ талаһаань булэнсэг бургааһатай булаг, нүтөө тээнь— хадзан малаан гүбөө ая гангаар юбүутан миралзана.

Эндэ оройдоол һүүлэй нэгэ жэл соо хорёод гаран томо туранууд бодожо, хорёод гаран гэр бүлэнэр шэнэ гэртэ ороһоной найр наада хэһэн байна. Мүнөөшье, торхыень бодхооһон, дээбэрлэжэ оройлжо байһан гэрнүүд харагдана. Хэн нэгэнэйнгээ шэнэ гэр барихада, түрэл саданарынь, үри нүхэдынь олоороо ерэжэ, сүлөөтэй сагтаа барандаа туһалалсадаг тон һайшаалтай заншал эндэ бии болонхой.

—Минии хүбүүн—жиирэй колхозник юм, теэд ойро зуурхана шэнэ гэр баряад һуужа байна,—гэжэ мүнөөхи наятай үбгэн Цыренов бахатайгаар үгэ залгаад орхино.

Табанжэлэй эсэстэ тус колхоз дээрэ үшөө гушаад шэнэ гэр, 250 хүнэй һууха һууритай шэнэ клуб баригдахаар хараалагданхай. Хуурай хондообо модон элбэг, уран нарин дархашуул бии, хүхюун согтой хүбүүд, басагад олон,—хорим түрэеэ шэнэ гэртэ хэхэнь зайлашагүй!

Энэ колхоз хэмжээгээр бишыхан, соморхон байдалтай юм. Урдань, хэдэхэн жэлэй саана, аймаг дотороо эгээл жиирэй, дунда зэргын ажахы байгаа һэн. Урагшаа холо гаража бирадаттүй, хойшоо гэдэргээ ороод орхидоггүй,—нэгэн жэгдэ, зэргэшээ морин шэнги зүдхүүлэн ябадаг байгаа. Харин лэ 1953 онһоо хойшо, илангаяа һүүлэй хоёр—гурбан жэлһээ абаад, тус колхоз хүгжэлтынгөө дабаан өөдэ эрид шангаар гаража ябана. Жэлэйнь олзо доход мүнөө жэлдэ 1953 онойхиһоо гурба дахин, 1956 онойхиһоо хоёр дахин шахуу ехэ боложо, миллион түхэриг хүрэхэ хараатай.

Цэдэн ГАЛСАНОВ.

Барадий МУНГОНОВ

Хүсөөтэ горхон харьялна

12.

— Гараб Данзанович гээбы даа,—гээд, Ширабон трубкаяа баһа дахин үргэбэ, тэрэнэй хашамал бүдүүн хоолой баһа дахин ханхинаба: — Алоо! Тиимэб. Сайн байно-о, Гараб Данзаныч. Үбһэшэнөөрөө ябаад ерэбэ гүт? Зай, хэр ябажа байнаб? Хари, тиимэ юумэ боложол байна. Дээрэһэймнайш шахуургадажа эхилбэ. Мэнэ һаяхан Тогмит Тогмитович звонилаа һэн. Арга хургаа бэдэрхэ, гарта хүлтөөрөө орохо сагнай болобол даа... Тэрэ кукурузынтнай звено урагшаа үшөө гараадүй гээшэ гү даа? Үгы, тэрэмнай юрэдөө хүнэй үгэ дуулахаа болишоһон хайшаа басаган гээшэб. Аха захатайшьебди гэжэ мэдэхээ болишоо гээшэ гү? Иигээд бултадаа гүрим журамаа алдаад лэ, тархиингаа хазайһан тээшэ тонилоеыл саашаа!—Ширабоной хоолой улам шанга болон ханхинана, хүзүүниинь шуһабхин улайна.— Вообще-е-то юун болоно гээшэб даа иихэдээ? Городһоо худэлмэришэдые эльгээхэ гэжэ байха, тиихэдэнь бидэ өөһэдөө үшөө гарта һабартаараа ороодүй һуужа байхабди! Гараб Данзаныч, яаруулагтылши даа тэрэ звеногоо. Үглөөдэртөө! гараг! Аа? Юун гэжэ? Зай, зай... тиигээд? Доо, болигтыл даа. Ургахагүй кукуруза һахижа хэбтэхэ юм гү? Үбһэнэй хүдэлмэри һалтуулхаа һанаагүй зон бээзт даа? Аа? Тиихэ болоо һаа хашартайл гээшэ, харюусаха болохобди. Зүб бэзэ? Ойлгогдобо гү? Вообщем, гаргагтылши даа... Би өөрөө һайсахан хөөрэлдэхэ болоо ааби тэрээнтэй, танай бирахагүй хада. Намайе дуудана һэн гээрэйгтыл. Гараб Данзаныч! Алоо! Тэрэ Мойһотымнай тракторна отряд хэр хүдэлжэ байнаб, ехыс унагаагаа гү?... Аа... Тиихэдээ Мойһотоёо барагтай болгожо байгаа юм ха ям. Тиигээ һаа, нэгэ агрегадыень, үгыш һаа тэрэ Бошоктуевые самоходкотойнь Боори эльгээхэ болоо хабди. Бооринхид даниш һаа бирахаа болёод, колхозоо хойшонь татажа байна. Рэгзэд Ринчинович мүнөө урагшаа гараханъ. Мойһото хүрэжэ, тракторна бригадиртайнь хөөрэлдөөд, Бошоктуевые абаад ошоно аабза. Зай, дүүрэе. Шангалжал узыт даа, Гараб Данзаныч.

Телефоноор хөөрэлдэжэ дүүргээд, Ширабон һуурнһаа бодожо, сонходо ошобо. Нөөхи гоё портсигартай «Беломороо» дахин гаргажа, Базаровта залана. Тамхинай утаа ехэ ехээр бааюулан, нэгэ хэды бодолгото боложо, газаашаа харан байтараа сабхяа хахинуулһаар Базаров тээшэ хүжүүнээр эрьебэ.

— Энэ Гараб Данзанычнай һаянай юрэдөө хайшаахан болооб даа, — гэжэ Ширабон нэгэ бага сүхэрэнгеэр дуугарба. —Хайшааб даа юрэдөө, нэгэ бага һулашаг гү, тулюуршаг гү болоһов шэнгил. Али бии үгыгөө булта ябажа дууһаад, шадалынь барагдаа, эсэшоо гээшэ гү?...

— Яахадань тиижэ һанабаш?—гээд, Базаров нарихан хоолойгоороо һи-һи гэжэ хүйтэнөөр энеэбэ.

— Пэгэл тиимэшэг болонхой даа. Юрэдөөл урдын Гараб бэшэ. Мүнөөшье «Дулмын звено үбһэндэ гараха юм гү даа, үгы гү. Гараха дурагүйл байна һэн. Кукурузаяаш носожо байгаа һаань, дээрэ бэшэ юм аа гү» гэжэ хэлэбэл. Гаргахал гэхэдэ гаргаха зэргэтэй. Юунэй хөөрэлдөөн, боосолдоон байхаб... Зүб бэзэ?—гэжэ Ширабон дураа гутангишагаар хөөрэнэ.

— Һа-һаа юрэдөө... Бригадирнуудшни үгыш дуулахаа болижо байна гү даа,—гэжэ Базаров эльгэ хатаба.

— Дуулахашгүй гэжэ яахань һэм. Нэгэ юумэ хэхэ болоходоо олон табые дуугардаг болоол хаш. Тэрэнь хайшаа юм?...

— Хари, хайшаа юм? Али буруу заабари үгэнэ гэжэ һанахадаа тиинэ гээшэ гү?

— Ямар буруу заабари?—Ширабон артагад гэжэ Базаровые баһа уйтан нюдөөр хараадхиба: — Али таанад намайе буруу заабари үгэнэ, буруу хүтэлбэрилнэ гэжэ һанана гүт?

— Үгы ааб даа, Шараб. Тобшолол хэхээ бү яарыш. Бишни юундэ тиижэ һанаадхихабиб даа. Баһа яашоо һэнбиб,— Базаров хоёр дабхар үүдэн тээшэ хялам гээд, саашань шэбэнэн һагад дуугарба:— Харин тэрэ... Гараб..., эндэ гэжэ хэлсэхэдэ, хайшаахан лэ ааб..., хайшаахан лэ бодолтой ааб? Тэрэмнай анхан Мухаршэбэрэй «Ударнигай» түрүүлэгшэ ябаһан хүн гээшэ. Ши бидэ хоёрһоо сохом лэ үлүү мэдэхэб гэжэ һанажа ябадаг хүн байха. Энээхэн ялагар шэрээдэшье һанаатай ябаа аалам, яажа мэдэхэб...

Түрүүлэгшын һуудаг стүүл худар Базаров зангаадхиба. Ширабон Базаровай һүрээтэй хара нюур гайхангяар харана. Тэрэнь урдаһаань сэхэ хараад һууна. Ширабоной нюурта урмаа таһарһанайшье, гайхаһан гэлыһэнэйшье тэмдэгүүд бии боложо, һэлгэсэлдэн байтараа, шарайнь барайн харлажа, уур сухалайшье шэнжэ үзэгдөөдхибэ. Анханһаа дурагүй Гараб тушаа хара һанаата зорилгоёо бүтээжэ эхилһэндээ Базаров зосоогоо һэмээхэн баярлан һууна. Ширабон һууридаа удаахан ошожо һуугаад, стол дээгүүрхи саарһала иишэ тиишэнь табина, хүдэлгэнэ. Тэрэнэй сэжэ сэдьхэл соохи амгалан байдал эбдэгдэжэ, элдэб бодолнууд булгилан урдана. Мүнөө һая Базаровай хэлээшэ тухайламжанууд толгой соонь багтанашье, багтанашгүй хэбэртэй, хонхорхойхониие оложо, тэрээн соо һуури эзэлэн шэбээлнэшье хэбэртэй. Ширабон нэгэ юумэ хэлэхэ гээд, Базаров тээшэ хараба. Теэд энэ үедэ таһалгын үүдэн гэнтэ шангаар тоншогдожо, уруугаа хаража һууһан Базаров орбогод гээд, аман соогоо харааба. Ширабон: «Орогты!» гэжэ шангаар бадашан хэлэбэ. Дулма Дугар хоёр орожо ерэнэ.

— Аа... Дамдинова, ерээбши: Дуудуулаад байгаа һэм,—гэжэ Ширабон абаһаар шэрүүнээр угтаба.—Ши юундэ мүнөө болотороо урагшаа гараагүйбши? Гараха гэжэ хэлсэһээрнай аяар хэды хонобо гээшэб? Аа?..

Дугарынь ханын захада стүүл дээрэ һуужа, Дулма түрүүлэгшын столой ойро ерэжэ байба:

— Шараб Шархаевич, та ойлгоогүйлта. Би урагшаа гарахагүйб гэжэ хэлээ хамнайб...

—Хэмнай ойлгоогүй юм, мэдэнэгүйб. Би бурят хэлээр шамда хэлээ бэшэ һэн гүб, заал һаа гараха хэрэгтэй гэжэ. Юундэ түрүүл... правлениингээ үгэ дуулахаа болибош? Аа?—Ширабоной хоолой бүри шэрүүн болоно.

— Дугарай звено гараа ха юм: Танайхи яахадаа гарахагүй болоо юм?—Базаров хажуу тээһээнь нялд гэбэ. Дулма тэрээн тээшэ эридээр эрьебэ:

— Дугарай звеное кукурузадань бусаагыт гэжэ аба захюулаа һэн...

— Нээрээшье, минии звеное бусааха болоот, — мүнөө хүрэтэрөө дуугай һууһан Дугар абяа үгэбэ.—Кукуруза харууһалха, шоройень элдүүрилхэ үе болоод байна...

— Вообще-е-то, энэмнай иихэдээ юун боложо байна гээш даа,—Ширабон сухалаа хүрэжэ нөөхи уншарагтай дуугаа татаба.—Аха заха, правлени гэжэ тоохогүй, ажалай гүрим гэжэ мэдэхэгүй, дуратай тээшээ зайгаад зураад ябашха. Энэ сүлөөгүй хүдэлмэриин үедэ косилкаяа байлгажархёод зайжа ябаха. Энээниие миин орхихогүй байна. Рэгзэд Ринчинович. Ажалта үдэрһөөнь хаһаха, яла түлүүлхэ...

— Зүб зүб. Тиигээгүйдэ болёо,—гэжэ Базаров дохисогооно.—Дан зоргоороо ошоо.

— Хүлисэгты, Шараб Шархаевич. Косилкамни миин байхагүй,—гэбэ Дугар.

— Вообще, тэндэтнай юун боложо байнаб даа? Үбһөө сабшахаа болёод, набша намаа бэлдэхэ гэжэ байхадаа яаһан зон гээшэбта?—гэжэ Ширабоной хэлэхэдэ, Дугар Дулма хоёр нюур нюураа харалсаадхиба. «Эдэнэр хаанаһаа дуулаад байна гээшэб? Маанадһаа урид хэн ерэһэн юм?» гэһэн асуудал тэдэнэй нюдэндэ харагдажа байгаа һэн.

— Хэн тиижэ хэлээб?—гэжэ Дугар һураадхиба.

— Нюуса далда юумэ хэжэ байнабди гэжэ һанаа гүт? Газар шэхэтэй, гахай хоншоортой юм,—гэжэ түрүүлэгшэ харюусаад, Дугарые уйтан нюдөөрөө гэтэн һууна.

— Нэгэ шалтагаантай хадань тиигээ юм бэзэ,—гэжэ Дугар хэлэбэ.—Жэл бүри эртэ сабшуулжа, үбһэнэй ургасын бага болоходонь тиигээ. Дан ехээршье буруушаахаар бэшэл юумэ байха.

— Орхил даа, дэмы юумэ бү хэлэ. Гүрэнэй һургуулидашье тиимэ юумэ дуулаагүй һэм. Эдэмнай оройдоо хүгшэн залуугүй дэмыршэһэн бригада болоод байнал,—гээд, Ширабон Базароваа хараадхиба.—Таанадта хэншье зүбшөөхөө байнагүй. Энэ гэһээр бусаад, үбһөө сабшажа эхилэгты. Темптнай топ һула, колхозоо хойшонь татажа байнат. Аймаг соогоо, тиихэһээ байтагай МТС соогоо хамагай хойно унжалдажа ябанабди гэжэ мэдэнэ гээшэ гүт, үгы гү? Аа? Танай бригадада үшөө самоходно косилка эльгээхээ байнабди. Тиигээгүйдэ бүри болёод байнат. Ойлгогдобо гү? Энэ гэһээр һөөргөө бусаха!—гээд, Ширабон захирба.

— Ойлгогдобол даа...

— Зай, ши Дулмашье мүнөөдэртөө звеногоо абаад, урагшаа гара.

— Үгы даа, би урагшаа гарахагүйб. Кукуруза намда даалгагданхай. Тэрэнэй түлөө таанар бэшэ, би харюусанаб. Кукурузала орхихо аргамгүй. Урагшаа гарахагүйб!—гэжэ Дулма эрид шиидэнгеэр хэлэбэ. Ширабоной уур сухал орьёлон газаашаа гаража, бүдүүн хүзүүниинь, түхэреэн нюурынь шуһан улаан болошобо. Түрүүлэгшэ һууриһаа һүрэн бодожо, столоо ёборбо:

— Гарахаш гэнэм!

— Гарахагүйб гэнэм!—Дулма мүн лэ ёбороод абаба.

— Гарахаш!

— Гарахагүйб!

Иигэжэ байжа столоо хэды дахин шааһанай һүүлээр Ширабон аргагүй ехэ ажал хэжэ эсэшэһэндэл, духынгаа хүлһэ аршан, һууридаа һалд гэжэ һуушаба. Хүндөөр уухилан һууд гэһэнэй удаа:

— Ойлгыт даа, таанад. Юун болошоо зомта. Аяар городһоо хүдэлмэришэниие эльгээжэ, үбһэ хуряалгые шамдуулха гэжэ байхадань, бидэ колхознигуудааш хүсэд гаргаагүй байхабди,—гэжэ номгоноор, шэнээгээ таһарангяар дуугарба.

— Хүнүүдэй ерэхэ һаань, бүрил һайн гээшэ. Маниие бусааха аргатай болохот,— гэжэ Дугар хэлээдхибэ.

— Дугарай звеное кукурузадань заатагүй бусааха хэрэгтэй. Кукуруза гээшэмнай баһал тэжээл ха юм, тиихэдээ үбһэнһөө хэды дахин һайн, гэжэ Дулма мүн лэ намдуушагаар хэлэбэ.

—Ээ... дэмы юумэ бү хөөрэлдэе: Нёдондо ямараар ургаһыень харана бэшэ һэн гүбди? — гэнэ Базаров.

—Бурхан зүг, нарай ухибүүд шэнги,— гэжэ Ширабон тархяа һэжэрэн, Дулма Дугар хоёрые ээлжээгээр харана.—Нэгэнничь комсомолой секретарь, нүгөөдэнь—үни хада һамга абаха болоһон хүн. Юундэ юуш ойлгоногүйбта?

— Хари хари, нээрээшье. Бүдүүн зон болоо гэжэ һанан гэһээ.—Базаров баһа дабһалаадхина.

— Бидэнэр һайса ойлгонобдеэ, ямар ушартай юумын боложо байһые,—гэжэ Дулма сэхэ руунь табина.—Нёдондо кукурузын ургаагүй хадань, мүнөөшье жэлдэ ургахагүй гэжэ һанажархёод лэ, тэрэниие ургуулха, харууһалха тушаа юушье хэхэ дурагүй болоод байна гүбта даа. Тиихэдэ бидэнэр һанахадаа, оролдоо һаа, заал һаа ургаха гэхэ байнабди. Теэд ургажашье байна. Ондоо, һайн газарта, хурьһэнэй дулаасаһан хойно таряа хаямбибди...

— Хари хари. Бии үгы һайн газартаа тарижархёод лэ. хайран газараа дэмы хосороожо байналди даа. Тэндэ шэниисэ гү, али ондоо культура таряа һаа, али тухай ургаса абтаха, колхозоймнай касса али тухай хүбхыхэ байгаа гээшэб! Теэд, мүнөө... тю!—гээд, Базаров үшөө дээрэһээнь хии нёлбоод абаба.

— Зүб зүб. Нёдондо али тухай ехые таряад, али тухай оролдоо гээшэ һэнбибди. Теэд ургаһан юумэнь алин бэ? Мүнөө жэлдэ үшөө багашагаар тариһамнай болоо гэжэ баярлыт,—гэбэ Ширабониинь.

— Кукурузыемнай ошожо хараашгүй аад, юугээ хөөрэнэ гээшэбта. Таригдаһанһаань хойшо тииштэ хамарааш харуулаагүй бэшэ аалта?—гэжэ Дулма яһа дайруулан хэлээдхибэ. Ширабон Базаров хоёр тэрэниинень дуулаашагүй болоод үнгэрбэ.— Юрэдөөшье..,—гээд, хэлэхэ юумынгээ олдохогүйдэ Базаров Дулмада дуугарба, —манай бригадын хүн аад, яахадаа Гарабай бригадада хүдэлхэ болоо хүмши?—Тиигээд Ширабон тээшэ эрьенэ.

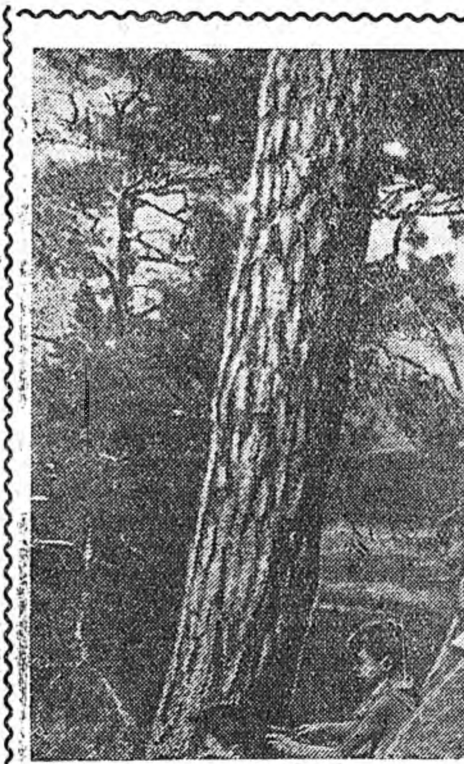
Шараб Шархаевич, Дулмые һөөргэнь бусааха болоо хат, хүн харамнай мандашни дутажал байна хаям даа.

— Намайе комсомольско организаци тэндэ эльгээжэ, кукуруза ургуулха гэһэн даалгабари үгөө юм. Гансал комсомолой суглаан намайе бусаажа шадаха,—гэжэ Дулма харюусаба.

— Һэ юрэдөө. байһаар колхозыемнай комсомолой суглаан хүтэлхэ болобо гээшэ гү? Дуулана гүт, Шараб Шархаевич, юу хэлэжэ байхыень? Эдэнэр дан зоргоороо ошоод лэ, годоороод лэ байна. Иимэхэнүүд юумые эртээхэнһээ захадажа абаагүйл һаамнай колхоздомнай журам гүрим һайжархаа болёо. Эдээхэнүүдтнай удангүйл хүзүүн дээрэтнай гаража дэбһэхэ даа үзээрэйгты, — гэжэ Базаров хургаа ёдогонуулан хөөһэ бураба.

— Үгээ ойлголсохоо болёо зон байнабди,—гээд, Дугар һууриһаа бодобо.—Манай звеное бусаахагүй һаатнай аймаг ошожо зууршалхамнай. Тэндэ маниие яһала ойлгохо, зүб бурууемнай яһала зүбөөр шиидхэхэ зон байха даа...

Үргэлжэлэл. Эхиень манай газетын июниин 6, 14, 19-нэй, июлиин 5-най, августын 7, 14, 18, 21-нэй номернуудта харагты.

ХАМАР-ДАБААНАЙ ООРИДО. А. Сельверовэй фотоэтюд.

Арадай демократиин оронуудта

Ород, совет литературын зохёолнууд Польшодо хэблэгдэнэ

Варшава. (ТАСС). Польшодо хэблэгдэдэг ородой, мүн советскэ уранзохёолшодой зохёолнуудые хүн зон улам ехээр уншадаг боложо байна гэжэ Польшын хэблэлэй агентство мэдээсэнэ. М. Горькиин номуудые зон илангаяа ехээр уншана. Жэшээнь, «Эхэ» болон «Эдир наһан» гэһэн зохёолнууд 1945—1956 оной туршада 9 дахин хэблэгдээ. Горькиин зохёолнууд бүгэдэ дээрээ 1941 мянган хэһэгээр хэблэгдээ.

Үнгэрһэн 10 жэлэй туршада Л. Толстойн зохёолнууд 1413 мянган хэһэгээр, М. Шолоховойхи 1001 мянган хэһэгээр, А. Чеховойхи 955 мянган хэһэгээр, И. Тургеневэйхи 997 мянган, мүн А. Пушкинай зохёолнууд 770 мянган хэһэгээр хэблэгдэһэн байна.

Хүүгэдэй советскэ литературын зохёолнууд мүн лэ олон хэһэгээр хэблэгдээ. С. Маршагай зохёолнууд 1223 мянган хэһэгээр, В. Бианкиин —1160 мянган хэһэгээр хэблэгдэн гаргагдаа.

Октябриин 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан шэнэ номууд ГДР-тэ хэблэгдэхэнь

БЕРЛИН, августын 27. (ТАСС). Агуухэ Октябриин социалистическэ революциин 40 жэлэй ойн бэлэдхэлтэй дашарамдуулан Германска Демократическа Республикын хэблэлэй газарнууд Владимир Ильич Ленинэй зохёолнуудые, мүн 1917 оной октябрьда болоһон революционно событинууд тухай, Германиин хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ Агуухэ Октябриин үзүүлһэн нүлөөн тухай документнүүд болон зохёолнуудай суглуулбаринуудые хэблэн гаргахаар бэлэдхэжэ байна.

«Диц-Ферлаг» гэжэ хэблэл В. И. Ленинэй зохёолнуудай суглуулбариин 23-дахи том хэблэн гаргахань. Тэрэ хадаа 1916 оной августһаа 1917 оной март хүрэтэрхи үеын байдалые харуулха юм.

В. И. Ленинэй зохёолнуудай суглуулбари «1917 он» гэжэ нэрэтэйгээр хэблэгдэхэ, мүн «Юртэмсые доһолгоһон 10 үдэр» гэжэ Америкын журналист Джон Ридэй ном хэблэгдэхээр бэлэдхэгдэжэ байна. 1917 оной Октябриин үдэрнүүд тухай документнүүдэй суглуулбари тус номдо хабсаргагдаха юм.

Германиин революционно хүгжэлтэдэ Октябриин Революциин үзүүлһэн нүлөөн тухай документнүүд, зохёолнууд хадаа тэрэнэй уласхоорондын удхашанарые харуулһан номуудай дунда ехэхэн һуури эзэлнэ. «Рюттен унд Лениng» гэжэ Берлинэй хэблэл «1917 оной Агуухэ Октябриин социалистическэ революциин Германида үзүүлһэн нүлөөн» гэжэ 3 том номуудые хэблэн гаргахань. Наукануудай академиин түүхын институт «1917—1918 онуудай Октябриин социалистическэ революциин үедэ Германида боложо байһан революционно событинууд ба тохёолдоһон шухала асуудалнууд» гэжэ суглуулбариие бэлэдхэжэ байна.

ГДР-эй үндэһэнэй хамгаалгын министерствын хэблэл Германида болоһон революционно байлдаануудта немецкэ солдадуud болон матросуудай хабаадалсаһан тухай хэдэн олон зохёолнуудые хэблэн гаргахань.

Уһанай үертэй тэмсэхэдэнь Хитадай хүн зондо советскэ морягууд туһална

ПЕКИН, августын 28. (ТАСС). Синьхуа агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Сунгари мүрэнэй эрьеэр ажаһуудаг хүн зон үертэй тэмсэхэ үедөө ашаанай советскэ хоёр пароходһоо туһаламжа абаа. Тэдэ пароход Амурай гол мүрэнэй пароходстводо хамаадана.

Уһанай үерэй ехэ аюулда ороһон Чжао юнь можодо августын 26-да советскэ пароход Харбинһаа ошобо. Тэрэ хадаа үертэй тэмсэжэ байһан хүнүүдтэ 100 гаран тонно гурил асараа. Тэрэ үдэртөө советскэ ондоо нэгэ пароходой хүнүүд Харбин ерээд, үертэй тэмсэхэ хүдэлмэридэ дары хабаадалсажа эхилээ.

Румыниин Арадай Республика. Советскэ Союзай туһаламжатайгаар [cut] мыниин мэргэжэлтэдэй бариһан атомна реактор.
Аджерпрес гэжэ румынска агентствын фото.

Румыниин гүрэнэй хүдөөгэй ажахынуудай амжалта

БУХАРЕСТ, августын 27. (ТАСС). Румыниин гүрэнэй хүдөөгэй ажахынууд гүрэндэ шэниисэ тушааха түсэбөө бүрин гүйсэдөөр дүүргээ. Үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 155 мянган тонно ехэ орооһон тушаагдаа. Гүрэндэ таряа тушаалга үргэлжэлһөөр.

Гүрэнэй ажахынуудай олон[cut] дынь һайн ургаса хуряаһан ба[cut] Гектар бүриһөө дунда жэшээ[cut] 20 шахуу центнер, гүрэнэй за[cut] ажахынуудта 24—26 центнер та[cut] сохигдоо.

Эрдэм гэгээрэлэй талаар Советскэ Союзай туйлаһан амжалтануудта зорюулагдаһан выстав[cut] Бангалорто нээгдээ

ДЕЛИ, августын 27. (ТАСС). «Деккан геральд» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, эрдэм гэгээрэлэй талаар Советскэ Союзай туйлаһан амжалтануудта зорюулагдаһан выставкэ Бангалорто нээгдээ. Культурна холбоо барисаа хүгжөөхэ энэдхэг Советскэ бүлгэм ВОКС-той хамтадаа энэ выставкэ эмхидхэһэн байна.

СССР-тэ дээдэ һуралсалай[cut] раар эмхидхэгдэһэн, советскэ[cut] дентнүүдэй ямар хүнгэлэлтэ[cut] даг байһан тухай энэ выставкэ[cut] рэнэ. Статистикын мэдээну[cut] тайлбарилагдаһан олон фото[cut] гууд, диаграмманууд, мүн уга[cut] мо карта хадаа Советскэ Со[cut] эрдэм гэгээрэлэй талаар туйла[cut] һан тон ехэ хүгжэлтые харуул[cut]

Энэдхэгэй патриодуудта зорюулагда[cut] памятнигай һуури табигдаа

ДЕЛИ, августын 27. (ТАСС). 1857 ондо Англиин колонизаторнуудта эсэргүү тэмсэжэ наһа бараһан, энэдхэгэй патриодуудта зорюулагдан Наджавгарх городто (Делиин дэргэдэ) памятнигай һуури табигдаа гэжэ хэблэлэй мэдээсэлнүүд соо хэлэгдэнэ.

Зуун жэлэй саада тээ 1857 оной августын 26-да Англиин булимтарагшадта эсэргүү энэдхэг арадай сүлөөрэлгын дайнай ехэ тулалдаан энэ газарта болоһон байгаа. Сүлөөгэй түлөө тэмсэгшэ энэдхэг 4 мянга шахуу хүн энэ тулалдаанай үедэ алагдаһан юм. Англиинхид амиды үлэһэн хүнүүдыень зэрлиг му[cut] гаар тамалан хюдаһан байгаа[cut] родто, мүн тэрэ шадарай т[cut] нуудта буһалгаа хэгшэдэй гэр[cut] галдагдаа һэн. Буһалгаанда ха[cut] далсаһан 400 хүн городой д[cut] байдаг талмай дээрэ үлгэгдэн а[cut] даһан юм. Мүнөө тэндэ «Тэм[cut] диилдэһэн болобошье, тулалда[cut] газарһаа сухаряагүй патриоду[cut] дурасхаалда» гэһэн бэшэгтэй[cut] нумент баригдаха байна.

Памятнигай һуури таби[cut] баяр ёһололдо 20 мянга шаху[cut] байлсаба.

Олониитын эрилтээр

БЕРЛИН, августын 27. (ТАСС). Боннһоо АДН агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Германиин Федеративна республикада ошохо визэнүүдые Москвагай футболой суглуулагдамал командын гэшүүдтэ үг[cut] арсаһан тухай шиидхэбэрез Ба[cut] Германиин правительство нем[cut] олониитын эрилтээр болю[cut] баатай болоо.

Тобшо мэдээсэлнүүд

★ Корейн Арадай-Демократическа Республикын хуули гаргадаг дээдэ орган болохо Арадай верховно суглаан августын 27-до һунгалта болоо. Город, тосхонуудта һайндэрэйхидэл хүхюу. Арад зоной эрхим хүбүүд, басагад—арадай верховно суглаанай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдэй түлөө үндэр дуугаа үгэхэеэ хаа хаанагүй хүн зон һунгалтын участогуудта һубарилдан ошоно.

★ Копенгагенда гематологуудай уласхоорондын конгресс нээгдээ. Конгрессэй хүдэлмэридэ советскэ эрдэмтэдэй делегаци хабаадана.

★ Болгариһаа Индиин худалдажа абаһан машинын түхеэрэлгын түрүүшын бүлэг августын 25-да Бомбейдэ асарагдаа. Энэ ушарта зорюулагдаһан митинг дээрэ Индиин газар уһалалгын болон энергетикын министр С. К. Патил үгэ хэлэжэ саашадаашье Инди Болгари[cut] улам ехэ юумэ худалдан аба[cut] бээз гэжэ найдажа байһанаа[cut] дүүлбэ.

★ Советскэ композитор Ара[cut] чатурян Уругвайда наада хар[cut] дүүргэбэ. Уругвайн ниислэл х[cut] асари томо концертнэ зал б[cut] «Содра» соо Хачатурян гурба[cut] церт табяа. Концертнүүд ар[cut] амжалтатайгаар үнгэрөө. М[cut] Хачатурян Буэнос-Айрес морд[cut]

★ Афинада боложо байгаа[cut] оной фестивальда советскэ скр[cut] Игорь Безродный августын [cut] концерт табиба. Концерт айха[cut] ехэ амжалтатайгаар үнгэрөө. М[cut] вагай циркын артистнууд мү[cut] ехэ амжалтатайгаар Афинада[cut] да харуулжа байна.

Редакторай орло[cut]
О. ГОМБОЕВ

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора —32-74, отв. секретаря — 27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства — 47-59, пропаганды и переводов — 35-1[cut] культуры и быта, промышленности — 34-05, местной информации и писем —24-74 корректорская —37-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н-00508. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 14[cut]